

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Nativní kultura Austrálie

Bakalářská práce

Vypracovala: Jana Šafaříková

Vedoucí práce: PhDr. Václav Soukup, CSc.

2009

Děkuji vedoucímu práce za cenné rady a připomínky a Univerzitě Karlově za poskytnutá stipendia na studijní pobyt na University of Queensland (Austrálie) a na University of Miami (USA).

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím pouze citovaných pramenů a literatury.

.....

Jana Šafaříková

V Českých Budějovicích,
9.3.2009

Obsah

Obsah	3
1. Úvod	5
2. Dějiny domorodé Austrálie před příchodem Evropanů.....	6
2.1. Osidlování nového kontinentu.....	6
2.2. Archeologické nálezy	9
2.2.1. Mungo.....	9
2.3. Datovací metody.....	10
2.3.1. Jinmium	11
2.4. Přírodní a klimatické podmínky	12
2.5. Austrálie a první Evropané	13
3. Duchovní rozměr domorodé kultury	14
3.1. Snění: Mytologický obraz světa australských domorodců.....	14
3.1.1. Noční obloha	15
3.2. Výtvarné umění	17
3.2.1. Jeskynní malby	17
3.3. Příběhy a jazyky jako zrcadlo rozmanitosti domorodých kultur.....	19
3.4. Hudba a písně	21
3.4.1. Typy písní na příkladu domorodého jazyka dyirbal.....	22
3.4.2. Songlines: Písně jako nástroj orientace v krajině	24
3.4.3. Didgeridoo: Novodobý symbol australských domorodých kultur	25
3.5. Víra, magie a rituály	26
3.5.1. Pituri	28
4. Současný stav domorodé kultury: Austrálie po britské kolonizaci	30
4.1. Vybrané události australských dějin v posledních dvou stoletích.....	30
4.1.1. Ukradené generace	32
4.2. Problémy domorodé populace, demografické statistiky a lidská práva	33
4.3. Současná vládní politika.....	35
4.4. Spory o vlastnictví australské půdy.....	37
4.4.1. Terra nullius a soudní proces Mabo	38
4.5. Stanová ambasáda australských domorodců	39
4.5.1. Symbolika použití stanu jako nástroje protestu.....	41

4.5.2. Dnešní situace.....	42
4.6. Příklady dalších domorodých iniciativ.....	43
4.7. Vyrovnat se s minulostí.....	44
5. Závěr.....	45
6. Bibliografie, zdroje.....	46
7. Přílohy.....	53
Mapa Austrálie, Indonésie a jihovýchodní Asie zobrazující bývalou pevninu Sahulu a současnou podobu Austrálie.....	53
Propojení lidského, fyzického a posvátného světa podle domorodé mytologie.....	54
Geometrický styl maleb.....	55
Rentgenová malba.....	56
Lyrická poezie Quinkin.....	57
Rozložení domorodé populace.....	58
Počty domorodých lidí v jednotlivých státech a v celé Austrálii na základě výsledků sčítání lidu v letech 1996, 2001 a 2006.....	59
Rozložení domorodé populace podle věku ve srovnání s populací nedomorodého původu.....	60
Plné znění omluvy australského premiéra Kevina Rudda domorodým lidem.....	61
Titulní strany tištěných médií v den oficiální omluvy.....	62
Topografické značky používané v domorodém zakreslování krajiny na příkladu kreseb ze Západní pouště.....	63
Eddie Mabo a soudcové Nejvyššího soudu.....	64
Stanová ambasáda australských domorodců v Canbeře.....	65
Pokrok.....	67

1. Úvod

Bakalářská práce by měla přiblížit dějiny a kulturu původních obyvatel Austrálie a ukázat, jak domorodá kultura po desetitísíciletých samostatné existence a dvou stoletích britské kolonizace vypadá dnes. Práce je rozčleněna do tří oddílů: Dějiny domorodé Austrálie před příchodem Evropanů, Duchovní rozměr domorodé kultury a Současný stav domorodé kultury.

První část práce je věnovaná archeologickým nálezům, které vypovídají o nejstarších dějinách Austrálie a s jejichž pomocí si můžeme vytvořit určitou představu o tehdejší společnosti a její kultuře i o tom, jak probíhala migrace na australský kontinent. Stručně zde popíšeme přírodní a klimatické podmínky, které migraci ovlivnily. Nahlédneme na evropské objevitelské výpravy, téma, jehož důsledky budou rozpracovány ve třetí části práce.

Ve druhé části se zaměříme na duchovní stránku domorodé kultury. Jako všechny kultury měli i domorodí lidé v Austrálii vlastní mýty o stvoření světa, které se dále projevují v dalších složkách kultury a odrážejí se také v praktické stránce života domorodých lidí. Z kosmogonických mýtů vychází z nich nejen různé projevy umění – písně, příběhy, tance, obřady a kresby a malby, které jsou dnes známé po celém světě, ale i svébytný vztah domorodých lidí k půdě.

Vztah k půdě a spory o to, komu náleží, již spadají to třetí a závěrečné části práce. Ta popisuje tato a některá další kontroverzní témata uplynulých dvou století po britské kolonizaci. Způsob, jakým Britové a později australská vláda a církve zacházeli s domorodými lidmi, se až do velmi nedávné doby vyznačoval rasistickými postoji a mnozí označují výsledek jejich působení jako fyzickou a kulturní genocidu domorodého obyvatelstva. Otázky, jak se současná Austrálie vypořádává s chybami minulosti, co zůstalo z domorodé kultury a jaké jsou cesty ke společnému usmíření, zůstávají zatím stále otevřené.

Téma australské domorodé kultury je velmi široké již samo o sobě, natož pak ve spojení s koloniálními dějinami Austrálie, nebylo proto možné do práce zahrnout všechna témata, která se této oblasti dotýkají. Snažila jsem se vybrat ta, která jsou podle mého názoru důležitá a která umožní čtenáři učinit si přesnější názor na tuto problematiku. Zájemcům o podrobnější informace pak doporučuji využít některé ze zdrojů uvedených v bibliografii.

K volbě tématu bakalářské práce mě inspiroval semestrální studijní pobyt na University of Queensland v australském Brisbane, kde celá práce začala, aby byla dále rozpracována a dokončena během studijního pobytu na University of Miami v USA. Kromě knihovních fondů těchto univerzit byly důležitými zdroji informací Národní knihovna ČR v Klementinu, fakultní knihovny Univerzity Karlovy a vědecké databáze, které jsou prostřednictvím výše zmíněných univerzit přístupné.

2. Dějiny domorodé Austrálie před příchodem Evropanů

Dávno před vzestupem starobylých civilizací ve Středomoří a na Blízkém východě dosáhli původní obyvatelé Austrálie přinejmenším jednoho úctyhodného prvenství: byli prvními lidmi, kteří se přeplavili přes moře a objevili neobydlený kontinent. Narozdíl od osídlení Severní a Jižní Ameriky, kam lidé téměř jistě přešli přes zamrzlou zemi ze Sibíře na Aljašku patrně až po maximum poslední doby ledové (last glacial maximum, LGM), tj. před přibližně dvaceti tisíci lety, je dlouhodobě přijímáno, že osidlování Austrálie začalo už před LGM. Pro srovnání Nový Zéland byl obydlen Maory až několik století po začátku našeho letopočtu.

2.1. Osidlování nového kontinentu

Domorodí lidé věří, že vznikli současně s krajinou a tedy že na australské půdě žijí od stvoření světa. Z vědeckého hlediska jsou domorodí Australané součástí lidstva, jehož počátky jsou spojeny s Afrikou, do Austrálie tedy museli odněkud přijít. Ovšem názory na to, kdy a jak osidlování Austrálie jejími prvními obyvateli probíhalo, zdaleka nejsou jednotné a stále se vyvíjejí. Naprostá většina výzkumů se nicméně shoduje v tom, že domorodí Australané jsou potomky anatomicky moderního člověka.

Odhady, kolik migračních vln proběhlo a nakolik je genetická diverzita domorodců výsledkem pozdějších adaptací v rámci Austrálie, se různí. Většinou je přijímán názor, že migrace probíhala v několika vlnách, neboť stejně jako na všech ostatních kontinentech i zde můžeme najít důkazy v podobě fyzických rozdílů mezi různými skupinami lidí. Blainey uvádí, že noví obyvatelé přicházeli do Austrálie po skupinkách, z nichž každou

tvorilo jen několik lidí, a poslední skupina přišla před méně než pěti tisíci lety.¹ Australští domorodci jsou příbuzní s obyvateli Nové Guineje a Melanésie.

Podle závěrů M. Ingmana a U. Gyllenstena, kteří provedli analýzu mitochondriální DNA současné domorodé populace v Austrálii i v dalších oblastech, byla Austrálie osídlena před 40 až 70 000 lety. Různorodost mtDNA domorodců je pozoruhodně vysoká, což podporuje hypotézu o několika migračních vlnách.²

První lidé se na australský kontinent přeplavili během dob ledových s největší pravděpodobností z dnešních ostrovů Indonésie a z jihovýchodní Asie. Sahul, někdy též nazývaný Velká Austrálie (pevnina sestávající z Austrálie, Tasmánie a Nové Guineje v období doby ledové ve starších čtvrtohorách, viz příloha č. 1), byl v té době již samostatným ostrovním kontinentem, první příchozí tedy již museli být schopni vyrábět a používat jednoduchá plavidla. Příchod prvních lidí do Austrálie je pravděpodobně i nejstarším důkazem komplexního chování moderního člověka, protože výroba plavidel a plavba přes oceán vyžaduje propracovaný společenský a komunikační systém.

V období migrací ledovce zadržovaly velké množství vody a hladina oceánů byla v té době o deset až šedesát metrů nižší než dnes, pevninu proto oddělovaly kratší vzdálenosti. K nejvýraznějšímu poklesu mořské hladiny došlo před 53 000 a 20 000 lety, kdy Austrálii od nejbližší pevniny dělilo 70 kilometrů. Oblasti, na nichž dnes stojí města Brisbane, Adelaide a Perth, byla od moře vzdálena několik dní pěšího putování.³ Během posledního maxima doby ledové byla hladina moří přibližně o 120 metrů nižší než dnes. K poslednímu zvýšení hladiny moří došlo před 12 000 lety; v té době byla od Austrálie mořem oddělena Tasmánie.⁴

Experimentálně bylo dokázáno, že lidé se mohli přemístit přes moře na jednoduchých bambusových raftech bez větších mořeplaveckých dovedností.⁵ V období monzunů (od listopadu do března) je totiž možné s pomocí mořského proudu a severozápadního větru během sedmi až deseti dnů doplout z Timoru do Austrálie. V dutých bambusových kmenech se navíc daly převážet potraviny a pitná voda.

---

¹ BLAINEY, Geoffrey. *Dějiny Austrálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 12.

² INGMAN, Max, GYLLENSTEN, Ulf. Mitochondrial genome variation and evolutionary history of Australian and New Guinean aborigines. *Genome Research*, 2003, vol. 13, no. 7, p. 1600. viz též JAMISON, Tressa. *The Australian Aboriginal People: Dating the Colonization of Australia*. Dostupné na: <<http://www.biology.iastate.edu/intop/1Australia/04papers/TressaAborigOrig.htm>> [cit. 10.9.2007].

³ BLAINEY, Geoffrey. *Dějiny Austrálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 13.

⁴ KRICUN, Morrie E. Paleoradiology of the Prehistoric Australian Aborigines. *American Journal of Roentgenology*, August 1994, vol. 163, no. 2, p. 241–247.

⁵ ARTHUR, Bill, MORPHY, Frances (eds). *Macquarie Atlas of Indigenous Australia: Culture and Society through Space and Time*. North Ryde (NSW): Australian National University & Macquarie Library, 2005.

Přibližně před 4 000 lety se do Austrálie dostal pes dingo (*Canis dingo*), nejspíše spolu s lidmi na malém voru nebo člunu. Přes moře se pravděpodobně přeplavili jenom dva až čtyři psi, kteří se po čase rozmnožili tak, že jejich počet dosahoval statisíců. Kromě dinga do Austrálie před příchodem Evropanů nebylo zavedeno žádné jiné zvíře nebo rostlina.⁶

Po příchodu na nový kontinent domorodí Australané na zdánlivě nehostinných místech objevili zdroje potravy, jedlé rostliny, přírodní léky a skryté vodní zdroje v poušti a dokázali se přizpůsobit rozmanitému prostředí od suchých pouští přes deštné pralesy až po mořské pobřeží. Materiální podmínky a úroveň života domorodých společenství byly na relativně vysoké úrovni ve srovnání například s většinovou populací středověké Evropy.⁷

Domorodí lidé žili před příchodem Evropanů v malých, zčásti nomádských lovecko-sběračských skupinách, většinou patrilokálně uspořádaných.⁸ Přes skutečnost, že domorodé kmeny byly organizovány na odlišných principech a lišily se svými jazyky, tradicemi, vírou, obřady a společenským, ekonomickým a politickým systémem, jejich sdíleným rysem byla relativně rovnostářská společenská struktura bez třídní hierarchie. Tyto kočovné skupiny lovců a sběračů spojovaly široké obchodní styky a jednou za čas organizovali větší setkání se sousedícími kmeny.

Austrálie se nevyvíjela odděleně a její původní obyvatelé nikdy nebyli izolováni od okolního světa. Mezi domorodci na severním australském pobřeží probíhaly pravidelné obchodní styky s Indonésany. V období monzunů využívali obchodníci z jižního cípu ostrova Sulawesi severozápadních větrů, aby připluli k severnímu pobřeží Austrálie a nasbírali sumýše nazývané „mořské okurky“ (trepan, *Holothuria edulis*) a dále je prodávali Číňanům. Někdy dokonce Australané s rybáři pluli do Indonésie a zase se vraceli zpět. Cizí návštěvníci ovšem na domorodé kultuře žádné výraznější stopy nezanechali. Obyvatelé Arnhémské země a přilehlých pobřežních oblastí měli stabilní společenský systém, který se pod vlivem cizích myšlenek a předmětů nezhroutil, ani příliš nezměnil.

Staré dějiny Austrálie se vyznačovaly obrovskou rozmanitostí ve společenských zvycích a jazycích a evropský jednotný pohled na domorodé kultury je proto více než zavádějící. Blainey uvádí, že rozdíly ekonomického života například pouštních kmenů a kmenů obývajících říční oblasti před deseti tisíci lety byly větší než současné rozdíly mezi

---

⁶ BLAINEY, Geoffrey. *Dějiny Austrálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 23.

⁷ BLAINEY, Geoffrey. *Triumph of the Nomads: A History of Ancient Australia*. London: The Macmillan Press, 1976, p. v – vii.

⁸ DIXON, Robert M.W., BLAKE, Barry J. (eds). *Handbook of Australian Languages*. Canberra: Australian National University Press, 1979, p. 1.

ekonomikou Austrálie a Číny.⁹ Dochované důkazy ovšem také svědčí o velké míře násilí mezi domorodými kmeny. Vzájemné msty nejspíše byly jedním z důvodů, proč se domorodí Australané nedokázali spojit a bránit se proti britské kolonizaci.¹⁰

2.2. Archeologické nálezy

O migraci a postupu lidí přes australský kontinent se kromě například analýzy DNA lze dozvědět z archeologických výzkumů. Mezi nejstarší dobře zdokumentovaná archeologická území Sahulu patří tyto oblasti:

- *Ngarrabullgan* – jeskynní oblast sto kilometrů západně od města Cairns v severním Queenslandu situovaná na náhorní plošině převyšující okolní krajinu o 200 až 400 metrů.
- *Kimberley* – území v severozápadní Austrálii, které je považováno za oblast, přes kterou přicházeli na kontinent raní migranti postupující směrem přes ostrov Timor.
- *Devil's Lair* – jeskynní oblast na jihovýchodě Austrálie.
- *Tasmánie* (Fraser Cave, Bluff Cave, ORS7).
- Jezerní oblast *Willandra* – východní Austrálie. Jedním z jezer je i jezero Mungo, ikona australské archeologie. Jezero Mungo je díky své bohaté přírodní a archeologické minulosti začleněno do národního parku a je součástí světového kulturního dědictví.

2.2.1. Mungo

Všechna jezera v oblasti Willandra jsou v současnosti vyschlá, v pozdním pleistocénu ovšem zadržovala značné množství vody, což k nim přitahovalo první Australany. Celkové klima území bylo chladnější s větším množstvím srážek a řekami protékalo více vody. Nalezené zbytky zvířecích kostí a kamenných nástrojů ke zpracování potravy svědčí o tom, že u jezer pravidelně tábořily kočovné skupiny.

---

⁹ BLAINEY, Geoffrey. *Triumph of the Nomads: A History of Ancient Australia*. London: The Macmillan Press, 1976, p. vii.

¹⁰ BLAINEY, Geoffrey. *Dějiny Austrálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, str. 18.

V oblasti Willandra bylo nalezeno více než sto samostatných hrobů, z nichž první objevil Jim Bowler v roce 1968.¹¹ Ve dvou z nich, v západní části Nového jižního Walesu, 4 500 km od severozápadního okraje Velké Austrálie, označovaných názvy Lake Mungo 1 a Lake Mungo 3, byly nalezeny lidské pozůstatky staré 60 000 let (podle některých vědců staré pouze 40 000 let). V té době už tedy lidé obývali i vzdálenější oblasti. Kosti byly spáleny, což představuje nejstarší známý pohřeb zpopelněním.

2.3. Datovací metody

K analýze archeologických nálezů a získání spolehlivých výsledků je třeba použít odpovídající datovací metody, na nichž záleží následné směřování teorií. V polovině osmdesátých let se začalo ustupovat od datování nálezů pomocí analýzy radioaktivního izotopu uhlíku ¹⁴C (radiokarbonová analýza). Byly vyvinuty nové metody – urychlovačová hmotnostní analýza (*accelerator mass spectrometry*, AMS), termoluminiscence (TL), opticky stimulovaná luminiscence (OSL), elektronová spinová resonance (ESR), racemizace aminokyselin (*amino acid racemization*, AAR) a datování uranu a thoria (*uranium-thorium series*, U/Th). Všechny tyto metody používají jiné postupy a místo radioaktivního uhlíku analyzují jiné materiály. Radiokarbonová metoda dokáže spolehlivě určit stáří pouze do 40 000 let, navíc je často problém z nejstarších nalezišť neznečištěný uhlík získat.

Pro stručné vysvětlení alespoň dvou z uvedených datovacích postupů uvádím popis luminiscenčních metod převzatý z internetového vědeckého portálu scienceworld.cz:

„Každý materiál obsahuje určité množství radioaktivních prvků. Radioaktivní záření uvolňuje elektrony ze struktury minerálu, a ty se pak hromadí v místech poruch jeho krystalické mřížky. Zahřáním (termoluminiscence) nebo ozářením viditelným světlem (opticky stimulovaná luminiscence) se elektrony vracejí zpět do elektronových obalů. Přitom se uvolňuje energie ve viditelné oblasti spektra - materiál tedy světélkuje. Čím déle je zkoumaný materiál vystaven radioaktivnímu záření, tím více elektronů se stačí uvolnit a tím mohutnější je pak efekt luminiscence. Jednoduše řečeno, čím je materiál starší (čím delší čas uplynul od posledního zahřátí či ozáření), tím více se mezitím stačil "nabít". (...) Výsledky získané metodami luminiscence samozřejmě závisejí na míře radioaktivity v

---

¹¹ GILLESPIE, Richard. Dating the First Australians. *Radiocarbon*, 2002, vol. 44, no. 2, p. 459.

okolní půdě. Proto musíme změřit také radioaktivitu pozadí a provést příslušné korekce (čím větší je radioaktivita pozadí, tím bude stáří nálezu relativně nižší).¹²

Zdokonalující se chemické datovací metody, snížený důraz na radiokarbonovou analýzu (¹⁴C) a nové luminiscenční datovací metody buď potvrdily starší výsledky nebo posunuly určené stáří nálezů ještě více nazpět. V některých případech ovšem může nastat situace přesně opačná – jako se to například stalo v případě nálezů v oblasti Jinmium.

2.3.1. Jinmium

Skalnatá oblast nacházející se na Kimberlejské náhorní plošině v severozápadní Austrálii domorodými lidmi nazývaná Jinmium se dostala do širšího povědomí kvůli výsledkům termoluminiscenčního datování naznačujícím, že tato oblast byla osídlena již před 116 až 176 tisíci lety.¹³ Následné ověření vzorků metodami opticky stimulované luminiscence (OSL) a urychlovačové hmotnostní analýzy (AMS) ovšem stáří nálezů radikálně snížilo a přesunulo je do oblasti holocénu.

Výzkumy vedené dr. Richardem Fullagarem z Wollongong University začaly na jaře 1992. Na řadě pískovcových převisů, jejichž převážná část se nachází pod zemí, byly objeveny tisíce vytesaných kruhových důlků, z nichž žádný se svými rozměry nelišil od ostatních více než o několik milimetrů. Právě kvůli takové pravidelnosti se archeologové domnívají, že jde o umělecký výtvar. To by odpovídalo i odhadům dr. Fullagara, podle nichž vytvoření jednoho důlku trvalo přibližně hodinu. Podle některých teorií mají důlky „rozhodně také něco společného s navigací“, nebo se též mohlo jednat o jednoduchý kalendář.¹⁴

Nálezem, který vzbudil ještě větší pozornost, byl neznámý kamenný nástroj, pocházející podle datování Fullagarova týmu z doby před 75 tisíci, možná však až před 176 tisíci lety. Pokud by se tyto výsledky potvrdily, znamenalo by to zásadní přehodnocení prehistorie lidstva, jeho vývoje a teorie o jeho jednotném původu. Jak už ovšem bylo

---

¹² HOUSER, Pavel: *Optická luminiscence a archeologický výzkum ve tmě*. Dostupné na: <<http://www.scienceworld.cz/sw.nsf/0/B6645EEF5A20A365C1256F8C003E923E?OpenDocument&cast=1>> [cit. 13.11.2007].

¹³ FULLAGAR, Richard, PRICE, David, HEAD, Lesley. Early Human Occupation of Northern Australia: Archaeology and Thermoluminescence Dating of Jinmium Rock Shelter, Northern Territory. *Antiquity*, December 1996, vol. 70, p. 751–773.

¹⁴ MICHALEC, Libor. *Převratný objev*. Dostupné na internetových stránkách časopisu Koktejl po přihlášení. Hledaný výraz: „Jinmium“. <<http://www.czech-press.cz/index.php?kid=2>> [cit. 13.11.2007].

zmíněno výše, novější analýzy OSL a AMS prokázaly, že stáří nalezených artefaktů je deset až dvacet tisíc let.

Mezi některé další archeologické oblasti, u jejichž datování byla použita metoda opticky stimulované luminiscence zpřesňující starší výsledky ^{14}C nebo TL, patří dále například Nullabor Plains (Koonalda Cave, Allen's Cave), Puriťjarra západně od Alice Springs nebo Malakunanja II a Nauwalabila I v severní části Severního teritoria.

2.4. Přírodní a klimatické podmínky

Geologické a paleoklimatické poznatky ukazují, že australské podnebí periodicky procházelo obdobími sucha, kdy se poušť ve střední Austrálii rozšířila a některé její části se staly neobyvatelnými. Klesání a stoupání mořské hladiny měnilo relativní výšku hor, takže horské oblasti se střídavě rozpínaly a zmenšovaly. Domorodí Australané a jejich společenství se tak – stejně jako zvířata a rostliny – neustále museli adaptovat na měnící se prostředí.¹⁵ O adaptacích domorodých společenství na měnící se klimatické podmínky vypovídají archeologické nálezy na ostrovech v Bassově úžině, u severního pobřeží Queenslandu, na severozápadě Austrálie a v Arnhémské zemi z období mladších čtvrtohor.

Během nastávajících období sucha bylo nezbytné přesunout se do oblastí dobře zásobených vodou. Znalost těchto oblastí se ve střední Austrálii předávala v podobě kosmogonických mýtů, jejichž vyprávění o putování mytických předků sloužila jako myšlenková mapa určité oblasti. Tyto příběhy byly předávány a uchovávány po dlouhá časová období a byly důležité nejen z ekonomického hlediska, například právě v dobách sucha, ale i z hlediska společenského. Příběhy uchováující vzpomínku na stoupající hladinu moří musely být předávány po stovky generací, neboť mořská hladina se vrátila na svou současnou úroveň přibližně před 6 000 lety.¹⁶

Domorodá společenství kočovala, jejich pohyb nebyl náhodný, naopak, ukazoval na dokonalou znalost přírodního prostředí a zdrojů potravy na různých místech v různých obdobích. Délka a intenzita putování se v různých oblastech lišila, pravděpodobně se ale žádný kmen nezdržoval na jednom místě déle než půl roku.¹⁷

---

¹⁵ ARTHUR, Bill, MORPHY, Frances (eds). *Macquarie Atlas of Indigenous Australia: Culture and Society through Space and Time*. North Ryde (NSW): Australian National University & Macquarie Library, 2005, p. 42.

¹⁶ BLAINEY, Geoffrey. *Dějiny Austrálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 22.

¹⁷ Tamtéž, s. 16.

2.5. Austrálie a první Evropané

Od antických dob lidé věřili, že na jižní polokouli existuje dosud neobjevený kontinent jako logický protějšek země na severu. Tento světadíl, nejčastěji označovaný jako *Terra Australis* (Jižní země) nebo *Terra Incognita* (Neznámá země), z Evropanů pravděpodobně nejdříve spatřili holandsí mořeplavci. Na základě svých dojmů ze západního pobřeží, k němuž připluli, pak kontinent popsali jako nezajímavý vysušený kus země, o němž není třeba jevit zájem.

Naproti tomu Britové o něco později připluli k vlídnějšímu pobřeží východnímu. Domorodí Australané poprvé spatřili bělochy v roce 1770, kdy britský mořeplavec James Cook zakotvil s lodí Endeavour v Botanické zátocce. Noví příchozí byli v některých případech vítáni – většinou proto, že byli považováni za duše zesnulých předků.

Domorodí Australané žili před příchodem Evropanů jako kočovní lovci a sběrači na úrovni mladší doby kamenné. Znali jen dřevěné a kamenné nástroje a používali oheň. Jejich osobitý způsob života byl založený na trvalém posvátném vztahu lidí a půdy. Kontakt s britskými osadníky, kteří na poslední objevený kontinent začali přicházet v roce 1788, pro domorodé obyvatelstvo znamenal dlouhotrvající ekonomickou a sociální marginalizaci, nesoběstačnost, vzrůstající závislost na bělošské kultuře a ztrátu kulturní samostatnosti. Jedinečná znalost přírodního prostředí se začala vytrácet, stejně tak jako původní jazyky a kulturní tradice. „Domorodci si uvědomili, že bílí vetřelci jsou lidmi stejně jako oni, až když už bylo příliš pozdě.“¹⁸

Domorodí lidé si nestavěli domy, nevyužívali zemědělství, žili v rovnostářské společnosti a neměli žádný právní systém, který by je definoval jako vlastníky půdy. To podle britského práva stačilo k tomu, aby byla australská půda prohlášena za neobydlenou. Společně s konstatováním, že celý kontinent je velmi řídko obydlen a poskytuje tudíž dostatek prostoru pro soužití domorodců s bělochy, pak byla Austrálie prohlášena britskou kolonií. Označením Austrálie za „zemi nikoho“ (*terra nullius*) Britové půdu trvale zabrali a v roce 1788 dostal nově objevený kontinent své současné jméno Austrálie.

---

¹⁸ PILKINGTON, Doris (Nugi Garimara). *Follow the Rabbit-Proof Fence*. St Lucia (QLD): University of Queensland Press, 1996, p. 16.

3. Duchovní rozměr domorodé kultury

Tato kapitola stručně popíše některé nemateriální složky domorodých kultur: mýty, výtvarné umění, příběhy, jazyky, hudbu a písně a víru a obřady.

3.1. Snění: Mytologický obraz světa australských domorodců

Období tvoření světa je nazýváno Dobou snění (*Dreamtime*) nebo Sněním (*The Dreaming*). Během této doby vznikla krajina, zvířata a první lidé. Postupně byla také vytvořena základní práva na obývání země, archetypální vzory a precedenty, schopnost lovu a další znalosti, jak přežít.

Doba snění je duchovním rozměrem života australských domorodců, k němuž přistupují skrze obřady, jež mají do světa opět přinést tvořivou energii obnovující rostliny a zvířata a přinášející déšť. Snění - posvátné vědění a soubor morálních závazků zároveň - je základem domorodé kultury od tradičních rituálů až po současné australské umění. Práva ustavená mytickými předky platí dodnes, zvláště v odlehlých pouštních oblastech, a jsou dále předávána během iniciačních rituálů a dalších obřadů. I přes regionální odlišnosti je Snění ústředním pojmem australské kosmologie a výkladu světa. Propojuje lidské bytosti se zemí a vším, co se na ní vyskytuje (viz příloha č. 2).

Na počátku stvoření povstali ze země mytičtí předkové (*Ancestral Beings, Dreaming Ancestors*), ztělesňující první rostliny, zvířata a další prvky přírody, a do žhnoucího slunce zvolali „Já jsem!“. Každý z nich zazpíval své jméno, a tak vznikly ty nejposvátnější písně. Začali putovat po pusté zemi a dávali vzniknout všem věcem kolem nich tím, že je pojmenovali. Během své pouti vytvořili hory, řeky a pouště, zvířata a lidi, hvězdy, stromy a kameny a tak se zformovaly fyzické rysy současné krajiny. Krajina byla doslova „vzpívána“ k životu. Jejich činy uvedly do pohybu přírodní řád. Místa, jimiž prošli během svého nepřetržitého putování, se naplnila jejich posvátnou mocí. Všude, kudy prošli, písně Předků zůstaly a po celé krajině vytvořily síť tras. Tak vznikly „*songlines*“, cesty písní, stopy Snění. Když Předkové dokončili své poslání, vrátili se zpátky do země, z níž vzešli.

Australští domorodci mluví o „síle semínka“¹⁹ ukryté v zemi. Podle jejich pohledu na svět každá smysluplná činnost, událost nebo životní proces po sobě v zemi zanechává zbytky vibrací, stejně tak jako rostliny zanechávají svůj obraz v semínku. Vzhled krajiny – hory, kameny, tvar řek, tůň – a jejich neviditelné vibrace ozvěnou opakují to, co se dělo, když krajina vznikala. Všechno v přírodním světě je symbolickou stopou metafyzických bytostí, jejichž činy vytvořily svět. Žádný druh není nadřazen jinému, každý podléhá svému vlastnímu zákonu. Autorita a závislost jsou důležité uvnitř každé části, nikoli mezi sebou. Životy nejsou náhodné, všechny bytosti i rostliny mají své poslání, a když ho splní, opustí své dočasné tělo a najdou si nové. A stejně jako v semínku, i v každém místě je ukryta celá informace o stvoření. Domorodci toto nazývají jako „Snění krajiny“ a toto Snění činí zemi posvátnou. I země jako celek má své Snění.

Pojem Snění, jakožto pojmenování mytické doby, v níž Předkové vytvářeli svět, lze poprvé nalézt v díle průkopnického antropologa Baldwina Spencera²⁰. Ten si všiml, že kmen Arrernte používá slovo *altyerre* zároveň ve významech „doba tvoření“ a „sen“, a tudíž obě slova v anglickém překladu spojil do „*Dream Time*“. Pojem *Dream Time* (často i *Dreamtime*) se od té doby rozšířil po celé Austrálii a dnes jej používají domorodí Australané i Evropané, mluví-li o mytické době tvoření světa podle domorodých představ²¹. Ve většině australských jazyků ovšem žádné spojení mezi slovy „sen“ a „období stvoření“ neexistuje a někteří domorodci proto mají proti používání pojmu *Dreamtime* výhrady. Lidé z Torresových ostrovů tento termín nepoužívají vůbec.

3.1.1. Noční obloha

Noční obloha je považována za místo, kde přebývají mytičtí předkové. Mají podobu hvězd, souhvězdí, planet a temných skvrn v Mléčné dráze. V mnoha oblastech je také rozšířena víra, že obloha je místem odpočinku duší zemřelých. Nebeská krajina je

---

¹⁹ Označováno též pojmy *jiva*, *guruwari* nebo anglicky *seed power*.

²⁰ Walter Baldwin Spencer (1860 – 1929), anglický evoluční biolog působící na University of Melbourne v Austrálii. Zabýval se taxonomií a zeměpisným rozšířením australské fauny, po absolvování výpravy do střední Austrálie se začal zajímat o etnografický výzkum domorodých skupin, zejména v oblasti jezera Eyre. Pod odborným dohledem Jamese G. Frazera publikoval své poznatky ve čtyřdílné sérii *Native tribes of Central Australia*. Spencerovy závěry sice mimo jiné poskytl akademické ospravedlnění pro v té době rozšířené rasové předsudky, jeho fotografie, videozáznamy a nahrávky jsou ovšem vysoce kvalitním zdrojem informací. Viz též: <http://www.mnsu.edu/emuseum/information/biography/pqrst/spencer_baldwin.html>

²¹ ARTHUR, Bill, MORPHY, Frances (eds). *Macquarie Atlas of Indigenous Australia: Culture and Society through Space and Time*. North Ryde (NSW): Australian National University & Macquarie Library, 2005, p. 19.

vnitřně spjata s krajinou pozemskou a mnoho příběhů vztahujících se k určitým místům na zemi vypráví i o různých hvězdách a souhvězdích. Astronomické události a pohyby nebeských těles jsou také důležité pro různé aspekty každodenního života, protože označují změnu ročních období nebo sezónní dostupnost různých druhů rostlin a zvířat.

Protože se Austrálie rozkládá na třiceti třech stupních zeměpisné délky, z každé oblasti je viditelná jiná část oblohy. Kvůli tomu pravděpodobně existovalo tolik příběhů a interpretací noční oblohy, kolik bylo jazykových skupin.²² Mezi jeden z mála znaků noční oblohy, na něž má podobný pohled většina domorodých skupin, patří Mléčná dráha. Po celém kontinentu je nazývána nebeskou řekou. V některých částech střední a jižní Austrálie je spojována s ohněm – je považována za jiskry a kouř z táborových ohňů mytických předků.

Kmen Warlpiri ze střední Austrálie věří, že Předkové rozlámali mléčnou dráhu a vytvořili tak jednotlivé hvězdy, které vidíme dnes. Z kousků hvězd, které přitom spadly na zem, vznikla posvátná místa. Tím se ustavilo pouto mezi Předky a lidmi a mezi krajinou a hvězdami. Tato událost je hrána během iniciačních obřadů, při nichž si muži lepí na tělo bílá pírká znázorňující hvězdy.

V některých oblastech Austrálie jsou hvězdy a souhvězdí odrazem vzorců společenských vztahů. Pro lidi z kmenů Arrernte a Luritja mají na uzavírání manželství vliv hvězdy, hlavně v souhvězdích Jižní kříž (*Cruce*), Jižní trojúhelník (*Triangulum Australe*) a Kentaur (*Centaurus*). Mnoho domorodých skupin po celém kontinentu také rozeznává hvězdokupu Plejády v souhvězdí Býka (*Taurus*) a Orion. Plejády jsou považovány za sedm sester a hvězdy v Orionu za skupinu mužů. V oblasti Groote Eylandt jsou muži z Orionu rybáři a Plejády jejich manželkami. Lidé ze západu Arnhémské země vidí hvězdy Orionu jako muže plavící se na kánoích po řece Mléčné dráze, zatímco jejich manželky Plejády chytají ryby. Plejády jsou také často viděny jako ženy, jež se snaží uniknout nevídané pozornosti muže nebo mužů reprezentovaných Orionem. Kromě obřadů je noční obloha i tématem zobrazovaným v domorodém umění především v malbách.

---

²² Tamtéž, p. 108.

3.2. Výtvarné umění

Umění je chápáno jako projev tvořivých sil Snění, ale slouží i jako cesta k vyjádření individuální a skupinové identity. Umělecká díla – malby, sochy, písně a tance – připomínají a oslavují činy Předků, kteří lidem umění předali. Umění australských domorodců oživuje minulost a činí ji relevantní pro současnost, zároveň ale také reaguje na nové události a zachycuje i dobu evropské kolonizace od roku 1788.

Vizuální umění je spojeno s obřady, jež rovněž zahrnují vyprávění příběhů, hudbu a tanec. Mezi domorodé umělecké formy patří sochařství, řezbářství, kamenorytectví, malování na tělo, zemi, skalní stěny nebo kůru a pletení rohožek a košíků. V umění je objekt méně důležitý než průběh jeho vytváření, rituální účel, jenž bude plnit, a příběh, jenž vypráví. Právě příběhy jsou součástí intelektuálního dědictví po předcích, které starší členové skupiny předávají mladším v závislosti na věku, pohlaví a příbuzenských vztazích. Všechny příběhy jsou neoddelitelně spjaty se zemí, vírou, etikou a sociální strukturou. Vitalita a přizpůsobivost domorodé kultury může být spatřována v lehkosti a schopnostech, díky nimž domorodí Australané do svého umění zahrnuli nové způsoby malby, nové barvy a prostředí a nové příběhy.²³

3.2.1. Jeskynní malby

Umění, stejně jako země, jsou velmi důležitou součástí domorodé identity a identifikace se společenstvím.²⁴ Umění je jedním z hlavních zdrojů informací o prehistorii Austrálie a o dynamické společnosti, jež ho vytvořila. Pro srovnání - nejstarší skalní kresby na severu Arnhémské země jsou téměř 40 000 let staré²⁵, zatímco nástěnné malby v jeskyni Altamira vznikly před „pouhými“ 10 000 lety.

U raného umění je obtížné určit dobu vzniku a stejně tak těžké je rozluštit, co znamená. Barvy se mohly odřít a reliéfy vyhladit, takže je možné, že domorodí Australané vytvářeli umění už od svého příchodu do Austrálie. Domorodé umění se poměrně odlišuje podle oblasti a doby vzniku, všechny jeho projevy ale mají společná témata. „Smysl maleb

---

²³ HORTON, David. (ed.). *The Encyclopaedia of Aboriginal Australia: Aboriginal and Torres Strait Islander history, society and culture*. Canberra: Aboriginal Studies Press for the Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander Studies, 1994, p. 60.

²⁴ COLEMAN, Elisabeth B. *Aboriginal Art, Identity and Appropriation*. Aldershot: Ashgate, 2005, p. 1.

²⁵ BLAINEY, Geoffrey. *Dějiny Austrálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 12.

a jejich logika jsou úzce spjaty s logikou celé domorodé mytologie a s religiózními představami.²⁶ K některým posvátným malbám mají přístup pouze starší muži.

„Na malbách bývají zobrazeny skutečné příběhy; jsou to tedy jakési informace či zprávy. Častěji však bývají zobrazeny části nebo i celé mytologické báje. Takový obraz je nezřídka provázen nebo i celý převeden do symbolů či geometrických znaků (viz příloha č. 3), takže vznikl spíše jakýsi mnemotechnický záznam. Na neinformovaného pozorovatele pak může působit abstraktním dojmem, ačkoli má přesný a reálný smysl a význam.“²⁷

Pravěké umění v Austrálii je reprezentováno skalními malbami, vzácněji i skalními rytinami. Malby je možné rozdělit do dvou základních typů:

- 1) Naturalistický styl, zahrnující malby rukou s roztaženými prsty a obrazy duchů vodních pramenů Vondžin: na severu a severozápadě Austrálie (Kimberley, Arnhémská země), na severovýchodě (Queensland) a na jihu (New South Wales, Victoria).
- 2) Lineární až geometrický styl – geometrické vzory, spirály, kruhy, čáry, vlnovky: nejčastěji v západní a střední Austrálii, a dále směrem na východ.

Na jihozápadě a východě Austrálie jsou menší území, kde se oba styly překrývají.

Domorodí Australané nikdy nevyneřili písmo a všechny znalosti podstatné pro přežití byly dlouho předávány pouze ústně. Aby tyto zkušenosti uchovali i pro příští generace, zaznamenávali svá sdělení kresbami na skalní převisy a jeskyně, kde byly výtvořeny chráněny před přírodními vlivy. Kromě toho svá díla vyřezávali i na pláty eukalyptové kůry nebo přímo do kmenů mohutných stromů; některá sdělení byla vyskládána z barevných kamínků na červené vnitrozemské půdě. Pravěcí umělci používali především přírodní hlinky (červená a žlutá), kaolin (bílá) a dřevěné uhlí (černá).

Mezi nejstarší jeskynní malby patří otisky rukou či svazků trávy namočených v barvě. Postupně se malby stávaly složitějšími a začaly zobrazovat zvířata, duchy a lidi. Ještě později, asi před 10 000 lety, se na skalních malbách začaly objevovat postavy v pohybu, zobrazení různých činností a vzájemné vztahy mezi znázorněnými objekty. Postavy jsou většinou do detailu propracované. Lidé jsou zobrazeni jako lovci, případně jako účastníci rituálu, je známo i několik maleb bojových scén.

Na australských skalních malbách jsou také zobrazena mnohá dnes již vyhynulá zvířata. Kromě toho se lze z maleb dozvědět, jak vypadají stopy nejrůznějších živočichů,

---

²⁶ JELÍNEK, Jan. *Velký obrazový atlas pravěkého člověka*. Praha: Artia, 1977, s. 524.

²⁷ Tamtéž, s. 513.

jak na ně udělat past a jak je ulovit, nebo varují před oblastmi, které střeží zlí démoni. Malby tím, že naznačují vzájemné vztahy mezi živočichy, rostlinami a jejich prostředím, v podstatě dokládají první náznaky ekologického myšlení.

Když se zvedla hladina moře, na nástěnných malbách začali být mnohem častěji zobrazováni různí mořští živočichové. Přibližně před šesti tisíci lety se poprvé na stěnách objevily malby Duhového hada, protáhlého stvoření, které v sobě zahrnuje znaky mnoha různých živočichů. Dnes je duhový had spojován s obřady plodnosti a s obřady posilujícími uspořádání skupin, při nichž se setkávají odlehlé komunity z různých oblastí Austrálie, aby vykonaly společný náboženský obřad, sjednaly svatbu a urovnaly vzájemné spory.

Z australského domorodého umění jsou známé tzv. rentgenové kresby, zobrazující kromě vnějších obrysů těla i vnitřní orgány a kostru (viz příloha č. 4). Někdy jsou tyto vnitřní struktury znázorněny pouze pomocí geometrických vzorů, jindy jsou zpracovány detailněji. Tento styl se sice objevil poněkud později, ale představuje unikátní pojetí reality s podrobnou a hlubokou znalostí znázorňovaného objektu.

Umění domorodců je natolik fascinujícím fenoménem, že láká řadu badatelů. Mezi ně patří i antropolog českého původu George Chaloupka²⁸, který dokazuje, že toto umění je stále živé a hlavně že stále plní své původní, tj. informační poslání. Na skalní stěně se tak například můžeme setkat s kresbou lodi, která byla spatřena domorodci v době počátku bělošského osídlování Austrálie, nebo též s malbou na eukalyptové kůře z konce osmdesátých let 20. století, jež varuje před rozmáhajícím se zlovykem domorodé mládeže – fetováním benzínu z plastových sáčků.

3.3. Příběhy a jazyky jako zrcadlo rozmanitosti domorodých kultur

Komunikace vždy byla podstatnou součástí australských domorodých kultur. Protože žádná z nich nepoužívala písmo, veškeré znalosti důležité pro přežití byly předávány dalším generacím ústně ve formě příběhů a písní. Ty jsou považovány za neúčinnější způsob, jak si zapamatovat a předávat velké množství informací. Komplexní

---

²⁸ George Chaloupka, světově uznávaný odborník na australské domorodé výtvarné umění. Objevil a popsal více než 3000 míst, kde se vyskytují skalní malby. Za komunismu odešel z Československa. Z díla např.: CHALOUPKA, George: *Journey in Time*. Sydney: Reed, 1993.

symbolický systém příběhů a písní sloužil jako mnemotechnická pomůcka spojující krajinu s mýty a legendami. Domorodci věří, že písně jsou předávány už od počátku času, z doby, kdy mytičtí předkové stvořili svět.

Jazyk a kultura jsou navzájem velmi úzce propojeny. Abychom lépe pochopili kulturu dané skupiny, je třeba porozumět i tomu, jak daná komunita používá jazyk jako nástroj k vytváření a přenášení významu. K plnému pochopení kultury je znalost jejího jazyka včetně pochopení nezbytná, stejně tak jako pochopení gramatiky a sémantiky určitého jazyka vyžaduje určitý stupeň porozumění kultuře, jež daný jazyk používá.²⁹

Do doby, než byla Austrálie kolonizována, se domorodé společnosti a kultury od sebe značně lišily. Před britskou invazí v roce 1788 žilo na australském kontinentu přibližně sedm set oddělených skupin, tradičně nazývaných kmeny, dorozumívajících se přibližně 250 komplexními jazyky, z nichž každý se od ostatních lišil tou měrou, jakou se odlišuje například němčina od francouzštiny.³⁰

Jedním z ukazatelů předkoloniální komplexity může být i mapa antropologa Normana Barnetta Tindala z roku 1974 (N. B. Tindale, *Aboriginal Tribes of Australia*, 1974), podle níž je kontinentální populace rozdělena do přibližně šesti set kmenů o průměrném počtu 450 členů.³¹ O této mapě se často hovoří jako o mapě znázorňující rozložení „kmenů“, přesnější je ovšem pracovat s ní jako s mapou dialektů. Podle Tindala se na australském kontinentu mluvilo přibližně šesti sty dialekty. Sousedící skupiny většinou mluvily vzájemně srozumitelným dialektem jednoho jazyka nebo dvou blíže příbuzných jazyků a jejich sociální a kulturní zvyklosti se navzájem podobaly.

Výše zmíněných 250 domorodých jazyků se dá rozdělit do 26 skupin, v nichž si jsou jazyky navzájem příbuzné a s velkou pravděpodobností mají společný jazykový základ, z něhož se vyvinuly. Jedna z těchto jazykových rodin pokrývá devět desetin celého kontinentu kromě Kimberley a Arnhémské země. Tato skupina jazyků je označována jako Pama-Nyungan podle slova „člověk“ v mnoha jazycích v oblasti Cape York a jihozápadu Západní Austrálie (*pama* a *nyungan* v tomto pořadí). Ostatní jazykové rodiny mají také své názvy, většinou jsou však shrnuty pod anglickým označením *non-Pama-Nyungan languages*. Jazyky této skupiny si jsou v mnoha ohledech podobné a všechny se liší od jazyků Pama-Nyungan.

---

²⁹ THIEBERGER, Nick, MCGREGOR, William (eds). *Macquarie Aboriginal Words: A dictionary of words from Australian Aboriginal and Torres Strait Islander languages*. North Ryde (NSW): Macquarie Library & Macquarie University, 1994, p. xiv.

³⁰ Tamtéž, p. xi.

³¹ DIXON, Robert M.W., BLAKE, Barry J. (eds). *Handbook of Australian Languages*. Canberra: Australian National University Press, 1979, p. 1.

Po příchodu Evropanů do Austrálie se přihodilo mnoho podstatných změn. Potomci rodilých mluvčích většinou přestali používat svůj tradiční jazyk v běžné denní komunikaci; jedině, co dnes zbylo z mnoha původních jazyků je několik slov, psané záznamy nebo zvukové nahrávky. Jazyky, které přežily dodnes, jsou používány pouze v malých skupinách dospělých lidí, čítajících většinou méně než sto členů; jejich potomci se místo řeči svých předků jako první jazyk učí již angličtinu. Opravdu živých tradičních jazyků, běžně používaných v komunikaci uvnitř komunity a předávaných potomkům, existuje přibližně dvacet, z nichž všechny se vyskytují ve střední a severní části Austrálie.³²

Ústup v používání domorodých jazyků má různé příčiny. V některých případech byly celé komunity mluvčích zničeny soustavným a systematickým vyvražďováním bělochy nebo zavlečenými chorobami, případně obojím. Jiné komunity sice nebyly zničeny zcela, byly nicméně zmenšeny natolik, že se jim nepodařilo udržet si svůj jazyk a kulturní identitu a postupně je pohltily sousední skupiny.

3.4. Hudba a písně

Podle starého mýtu australských domorodců byl svět stvořen písní. Na počátku času, v době Snění, neexistovala krajina a svět byl plochý. S postupem času se ze země vynořily první bytosti, které se mohly silou své vůle přeměňovat z lidí ve zvířata a naopak. Tito mytičtí předkové dali vzniknout materiálnímu světu tím, že zpívaly jména jeho částí: zvířat, kamenů, řek a lidí. V prostředí, v němž žili, tak vytvořili krajinu a následně zalidnili celou oblast. Svými činy určili pravidla, podle nichž se nyní lidé – jejich potomci – musí řídit. Kromě toho je také naučili množství písní zaznamenávajících události jejich života, písně k uzdravení nemocných, k oslabení nepřitele, vyvolání deště, zastavení povodně nebo písně způsobující změnu směru větru. Písně popisují, jak vznikl vesmír, Země a lidé a jaká je jejich úloha ve světě. Hudba má proto velmi podstatné místo v domorodých rituálech a v ústním předávání historie.

Písně jsou ústřední složkou domorodé kultury, často vyjadřují vztah mezi lidmi a jejich zemí. Ústně předávané skladby připisované mytickým předkům zahrnují i vylíčení historických událostí a právních norem. Jsou předváděny skupinou lidí během obřadů za

---

³² THIEBERGER, Nick, MCGREGOR, William (eds). *Macquarie Aboriginal Words: A dictionary of words from Australian Aboriginal and Torres Strait Islander languages*. North Ryde (NSW): Macquarie Library & Macquarie University, 1994, p. xii.

tanečního doprovodu a ozdoby a výpravné kostýmy a dekorace mají v přihlížejících vyvolávat hluboké náboženské pocity. Tyto obřadní písně se objevují v neuvěřitelné rozmanitosti stylů, pravděpodobně mnohem větším než v Evropě: od přísných metrických vzorů písní jazykové skupiny dyirbal po proplétající se písňové cykly Wangkangurru.

Hudba, zpěv a tanec byly a stále jsou velmi důležitou součástí života domorodců a jejich zvyků. Mají písně pro nejrůznější příležitosti – pro lov, pohřeb, sdělování novinek (*gossip songs*), písně Předků, krajiny, zvířat, ročních období a písně mýtů a pověstí z Doby snění (ukázka lyrických textů v příloze č. 5).

Domorodé písně mají specifické lingvistické vlastnosti. Někdy jsou v nich používány gramatické konstrukce odlišné od mluveného jazyka a často obsahují zvláštní slovní zásobu, jež může zahrnovat i archaické tvary. Některé významné písně se rozšířily i za hranice daného kmene a byly zpívány a předváděny i ve vzdálenějších oblastech i přes to, že tamní obyvatelé přesně nerozuměli jazyku, v němž byly napsány (podobně jako například středověké mše v latině).

3.4.1. Typy písní na příkladu domorodého jazyka dyirbal

Písně v jazyce dyirbal se dělí do dvou kategorií - na „písně o corroboree“ a „písně o lásce“. Následující rozdělení je převzato z knihy *The Honey-ant Men's Love Song and Other Aboriginal Song Poems* předního odborníka na jazyk dyirbal R.M.W. Dixona a M. Duwella.^{33, 34}

1. Corroboree

Písně *corroboree* se týkají každodenních událostí a většinou v sobě neskrývají žádná hlubší poselství. Inspirací se může stát jakákoli pozoruhodná událost nebo krajina. Zpívají se při setkání několika kmenů: zpěvák povstane a začne doprovázet píseň rytmickým klepáním jedním bumerangem o druhý. Několik žen sedících na zemi začne bubnovat a muži tančící ve výpravných kostýmech napodobují události popisované v písni.

---

³³ DIXON, Robert M.W., DUWELL, Martin. *The Honey-ant Men's Love Song and Other Aboriginal Song Poems*. St Lucia (QLD): University of Queensland Press, 1990, p. 3–33.

³⁴ Další práce zabývající se domorodými písněmi a poezií – viz například: BERNDT, Donald M. *Three Faces of Love*. West Melbourne (VIC): Nelson, 1976. DIXON, Robert M.W., DUWELL, Martin. *Little Eva at Moonlight Creek*. St Lucia (QLD): University of Queensland Press, 1994.

- **Gama**

Nejoblíbenější a nejrozšířenější styl písní *corroboree* je nazýván *gama*. Stejně jako všechny ostatní typy písní *dyirbal* mají i tyto přísné metrum. Verše mají devět nebo jedenáct slabik a jsou rozděleny do tří různých částí:

- 1) první část obsahuje pět slabik, s přízvukem na první a na čtvrté. Může to být jedno pětislabičné slovo nebo dvou- a tříslabičné slovo;
- 2) druhá část (vložená pouze pokud je verš jedenáctislabičný) tvoří dvouslabičné slovo s přízvukem na první slabice;
- 3) závěrečná část je tvořena jedním čtyřslabičným slovem s přízvukem na první a poslední slabice.

Písňe *gama* se skládají ze dvou mnohokrát se střídajících veršů (s přestávkou pro nádech po každém třetím verši), případně mohou mít nepatrně složitější vzory.

2. Písňe o lásce (Gugulu)

Písňe o lásce jsou také známé pod označením *gugulu* podle názvu dřeva, z něhož jsou vyráběna dřívka vydávající zvučný tón doprovázející píseň. Tento druh písní je vhodný k předávání emocionálních osobních sdělení, týkajících se obvykle lásky, ale i žárlivosti nebo pomsty – témat, jež jsou pro zpěváka velmi důležité. Písňe *gugulu* mohou být zpívány a předváděny kdykoli, muži i ženami, ovšem pouze pro jednu osobu nebo pro malou skupinu (poloveřejně). Posluchači mohou začít improvizovaně tančit, i když tento typ písní taneční doprovod nevyžaduje.

- **Jangala**

Styl *jangala* je jedním ze stylů písní o lásce (*gugulu*). Tyto písňe popisují vášnivé city nebo určitou významnou událost. Každý verš písní *jangala* sestává ze šesti slabik. Může být tvořen dvouslabičným a čtyřslabičným slovem, dvěma trojslabičnými slovy nebo jedním slovem šestislabičným. (Jazyk *dyirbal* má velmi málo jednoslabičných slov, a ta v písních používána nejsou). Každé slovo má přízvuk na první slabice, stejně jako tomu je v běžné řeči. Písňe *jangala* mají množství veršů, jež mohou být opakovány v libovolném pořadí, ovšem s podmínkou, že dva verše, jež spolu gramaticky souvisí, musí zůstat pohromadě.

- **Burran**

Dalším typem písní o lásce je styl nazývaný *burran*, jenž popisuje něco, co vyvolalo silné emoce. Písně *burran* mají většinou čtyři verše. První a třetí je šestislabičný, druhý a čtvrtý tříslabičný. Stejně jako v písních *jangala* a v mluveném *dyirbalu* je důraz na první slabice každého slova. Verše písní *burran* jsou zpívány v pevném pořadí dvacetkrát a více po sobě střídavě hlasitě a potichu. Často obsahují závěrečnou codu – *eee, aaa, ooo*.

Znalost písní se vytratila s příchodem církve, která zakázala veškeré obřady, a domorodci tedy své písně postupně zapomněli. Pro domorodé Australany *songlines* znamenají právo, které je neoddělitelně spojeno se zemí a zajišťuje, že přírodní svět zůstane stále stejný.

3.4.2. Songlines: Písně jako nástroj orientace v krajině

Domorodí Australané byli schopní najít cestu v krajině tím, že následovali složitý sled cyklů písní (*songlines*), podle nichž mohli rozpoznat jednotlivé prvky krajiny a řídit se jimi na své cestě. Zpívání těchto písní ve správném pořadí jim umožňovalo putovat rozlehlými pouštěmi a vždy přesně vědět, kde se nacházejí. *Songlines* jsou pomyslnými trasami protínajícími australskou krajinu, jež obsahují informace o krajině i praktické detaily, jak najít jídlo a vodu. Písně tak vytvářejí hudební mapu, podle níž se lze orientovat i na vzdálenost několika set kilometrů.³⁵ Příběh v písni přesně popisuje krajinné prvky a dokonce umožňuje lidem orientovat se v krajině, již nikdy předtím neviděli, za předpokladu, že dobře znají píseň vztahující se k dané krajině. Krajina zpětně poskytuje mnemotechnické pomůcky, jež umožňují lépe se rozpamatovat na další části písně. Písně ovšem nevyprávějí pouze o mapách v krajině a tedy o přežití, ale též o sounáležitosti se skupinou, o jazyku, paměti, nomádství, právu, tradičních znalostech a medicíně.

Písně se skládají z mnoha krátkých veršů, z nichž každý vypráví o určité události nebo místě spojeném s mytickým předkem. Mohou být přednášeny i velmi obřadně, společně s napodobováním příslušných událostí v tanečních představeních.

Písně spojené s určitým totemickým motivem mají po celou dobu jednu melodickou formu. To znamená, že v případě velmi dlouhých písní, popisujících předkovo

---

³⁵ GRIFFITHS, Jay. Places of Note. *Ecologist*, July/August 2007, vol. 37, no. 6, p. 48.

putování po několik tisíc kilometrů, bude tato charakteristická melodická forma nalezena i v oblastech s odlišnými jazyky a hudebními technikami.

Kvůli rozdílným hudebním technikám jednotlivých kmenů by se nezasvěcenému posluchači mohlo zdát obtížné rozpoznat, že se počáteční a koncové úseky jedné písně (*song-line*) řídí stejnými hudebními vzory, nicméně tato skutečnost byla potvrzena množstvím podrobných analýz. Toto pojetí se liší od naší zkušenosti melodické podobnosti; spočívá v opakování melodických úseků po určenou část z celkové doby, po kterou verš trvá.

Tato technika umožňuje přizpůsobit píseň rozdílným hudebním výrazům jednotlivých kmenů v navzájem vzdálených oblastech a přitom zachovat základní informace v nezměněném stavu. Takto může být po částech uchována celá historie v mnoha různých kmenových oblastech. To znamená, že návštěvník z daleka, který nerozumí řeči místních, v níž zpívají píseň, může podle hudební struktury určit, ke které totemické linii píseň patří.

Zpěv je většinou doprovázen jednoduchými hudebními nástroji. Kromě didgeridoo se používaly například i bumerangy, hůlky, duté větve, bubny nebo chrastítka naplněná semínky, běžné bylo tleskání. Na severním pobřeží byly používány i velké lastury.

3.4.3. Didgeridoo: Novodobý symbol australských domorodých kultur

Podle některých pramenů patří didgeridoo, dutý dechový nástroj, mezi nejstarší hudební nástroje světa. Názory na stáří didgeridoo se velmi liší, podle radiouhlíkového rozboru jeskynních maleb nebo jejich vzájemného srovnávání někteří odhadují 30 000, možná až 60 000 let, jiné odhady ale jeho stáří určují na „pouhých“ 1 500 let.³⁶ Tento nástroj je dnes znám především pod svým anglickým názvem, jenž pravděpodobně vznikl onomatopoickým přepisem jeho zvuku; australské kmeny pro něj dohromady mají více než čtyřicet různých jmen.

Didgeridoo se nejčastěji vyrábí z kmene eukalyptu, jehož střed byl vyhlodán termity, a zdobí se okrovou barvou s bílými totemickými symboly. Vyjimečně dlouhá didgeridoo (dva i více metrů) byla používána při rituálech, kde reprezentovala Duhového hada. Na didgeridoo prý Australany naučili hrát duchové, kteří žili v tamních jeskyních.

---

³⁶ GARDE, Murray: *The Didgeridu in Maningrida*. Zkrácený překlad dostupný na: <<http://www.didgeridoo.cz/clanek02.htm>> [cit. 10.9.2007].

Didgeridoo vzniklo v Arnhémské zemi. Po britské okupaci se rozšířilo po celé Austrálii, částečně kvůli jednotnému nerozlišujícímu pohledu Evropanů na domorodou kulturu, a zčásti kvůli přesunům domorodců ze severních částí do rezervací na jihu. Dnes je didgeridoo považováno za nejvýraznější znak domorodé hudby.

Každá jazyková skupina má vlastní jméno pro didgeridoo, například „yigi yigi“, „bombo“ nebo „yidaki“. Název didgeridoo, někdy psaný jako didjeridu podle přepisu prvně použitým Australským institutem pro domorodá studia (*Australian Institute for Aboriginal Studies*)³⁷, může pocházet z galských slov „*dudaire dubh*“, v anglickém přepisu psaných „*doodjerreh doo*“. Na velmi podobný nástroj se hrálo v Irsku v době bronzové.

O původu didgeridoo se vypráví mnoho pověstí. Podle vyprávění kmenů ze Severního teritoria se jednou válečník jménem Yidaki vracel z lovu na klokany, když si na zemi všiml ulomené větve. Zvedl ji, a protože byla uvnitř plná termitů, foukl do ní, aby je dostal pryč. Hluboký zvuk, jenž větev vydala, se Yidakimu zalíbil. Také si všiml, že může měnit rytmus a tón. Vzal si tedy větev s sebou a začal hrát pro ostatní a učit je. Když Yidaki zemřel, jeho duše přešla do oné duté větve. Proto některé kmeny na severu věří, že didgeridoo má v sobě duši muže a ženy by na něj neměly hrát.

Na didgeridoo se většinou nehraje jako na sólový nástroj – společně s rytmickými nástroji (dvě malá dřívka) obvykle doprovází zpěv. Tradiční didgeridoo se vyrábí z bambusu nebo eukalyptu vyhlodaného termity, dnes se ale dají najít i didgeridoo z umělé hmoty. Didgeridoo vytváří nízkofrekvenční zvuk slyšitelný na dlouhé vzdálenosti. Hra na didgeridoo a poslouchání jeho zvuku má prý meditativní charakter, proto bylo často využíváno v domorodém šamanismu a uzdravujících praktikách.

3.5. Víra, magie a rituály

Víra v nadpřirozené bytosti a v mytický původ lidstva předurčily podobu systému domorodé víry. Domorodí Australané i během činností světského rázu předpokládají, že napodobují prvotní činy a gesta mytických předků, kteří byli prvními, kdo se danými činnostmi zabývali.³⁸ Mýty týkající se původu lidstva se v různých částech Austrálie liší,

---

³⁷ MOYLE, Alice M. The Australian Didjeridu: A Late musical Intrusion. *World Archaeology*, February 1981, vol. 12, no. 3, p. 321–331.

³⁸ O tomto tématu viz např. ELIADE, Mircea. *Mýtus o věčném návratu*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1993.

nicméně všechny domorodé skupiny věří, že lidé a mytičtí předkové jsou navzájem spojeni pevným poutem. Po stvoření světa, v době, kdy se mytické bytosti ukládaly zpět ke spánku, pojilo každého člověka osobní pouto s určitou bytostí. Jejich potomci toto spojení zdědili.

Ve světě domorodých společenství neexistovala dichotomie posvátného a profánního: v obou případech je úkolem člověka své chování co nejvíce přiblížit archetypálním vzorům chování mytických předků. Z uvedených důvodů není v tomto kontextu místo pro modlitby: člověk nepotřebuje vzývat sebe samého. V domorodých náboženských systémech se tedy kromě modliteb neobjevuje ani uctívání „neochotného, zlého nebo žárlivého božstva“.³⁹

Náboženské činnosti domorodých Australanů je podle T. Strehlowa možné rozdělit do čtyř kategorií:⁴⁰

- **Iniciační rituály**

Muži, a do menší míry i ženy, po celý svůj život procházejí rituály a obřady. Po celém kontinentu patří mezi nejdůležitější a nejvýpravnější ceremonie obřady, jež symbolizují přechod chlapce v muže. Tyto obřady trvají několik dní a jsou doprovázeny písněmi, tanci, malováním na tělo a výpravnou úpravou posvátného místa oslavují mytické události. Dívky v období puberty většinou procházejí méně výpravnými a kratšími obřady. Všichni chlapci po dosažení puberty prostřednictvím iniciačních rituálů získávají plnohodnotný společenský status mužů a jsou zasvěceni do duchovního světa své kultury. V některých oblastech Austrálie mají iniciační rituály největší náboženský význam (například na východě kontinentu), v jiných oblastech (například ve střední Austrálii mezi kmeny mluvící jazykem Aranda) mají pouze praktický význam – jejich úkolem je chlapce fyzicky připravit na účast při posvátných ceremoniích (obřízka, vyrážení zubů apod.).

- **Cyklické rituály**

Zahrnují dramatická představení uskupená do cyklů, z nichž každý souvisí s jedním důležitým mýtem. Tyto obřady probíhají na posvátných místech, o nichž se mýty zmiňují, a oslavují hlavní hrdiny mytického příběhu. Jednotlivé části v rámci každého cyklu postupně gradují. Počáteční části, zmiňující se o méně důležitých činech hrdinů, jsou

---

³⁹ STREHLOW, Theodor G.H. *Australia*. In: BLEEKER, Jouco C., WIDENGREN, Geo: *Historia Religionum: Handbook for the History of Religions*. Leiden: E. J. Brill, 1969 – 1971, p. 618.

⁴⁰ Tamtéž, p. 618–623.

přístupné všem. Příběhy uprostřed týkající se zásadních částí příběhu jsou určeny jen malému, pečlivě vybranému publiku složenému ze starších členů kmene a některé ze závěrečných pasáží nejsou nikdy odhaleny více než třem nebo čtyřem nejmávanějším starcům a vůdcům daných totemických klanů. Obřady, v nichž je oslavováno slunce, jsou velmi vzácné, neboť údajně mají moc podstatně zvýšit intenzitu slunečního záření.

- **Rituály plodnosti**

Členové určitého totemického klanu provádějí speciální obřady a opakováním činů totemických předků a jejich slov, s jejichž pomocí se snaží zvětšit počty daného totemového zvířete nebo rostliny nebo přivolat déšť. Na mnoha místech ve střední Austrálii byly do písku kresleny obrazce a vztyčovány totémy, zobrazující mužské a ženské symboly. Zajímavé je, že zatímco v mnoha světových náboženských systémech byla pro obřadní účely používána krev obětovaných zvířat, domorodí Australané používali krev vlastní.

- **Magie a čarodějnictví**

Lidé věří, že nemoci mají původ v čarodějnictví nebo že jsou způsobeny narušením rovnováhy duše, a doprovodné fyzické příznaky vnímají jako pouhý důsledek kouzel. Léčba se proto nejdříve zaměřuje na duchovní stránky onemocnění. Domorodí lékaři musejí projít složitými iniciačními rituály, než se dozví, jak léčit (a někdy též i jak způsobit) nemoci. Magické schopnosti nejsou zděděny po předcích, ale předávány od starších léčitelů, případně nadpřirozených bytostí, nejsou tedy považovány za stálé vlastnosti a léčitel je může ztratit – například po jídáním zapovězené stravy. Mezi další příklady magických obřadů patří kouzla lásky a kouzla, jež pomocí rituálního používání kostí mají způsobit smrt.

3.5.1. Pituri

Při obřadech bylo někdy užíváno pituri. Domorodci tímto názvem označují výsledné produkty všech rostlin včetně jejich přísad, jež používají pro opojné či magické účely, dnes se ale tento výraz používá už jen pro lilkovitou rostlinu *duboisii* Hopwoodovu (*Duboisia hopwoodii*), obsahující jako hlavní účinnou látku alkaloid D-nornikotin (dále

piturin, duboisin a nikotin). „Používání pituri je pravděpodobně nejdéle známým používáním nějaké psychoaktivní látky v historii lidstva (...) pravěcí předkové současných domorodců žvýkali pituri před 40 000 až 60 000 lety.“⁴¹

Před kontaktem s Evropany existovala ve středoaustralské poušti rozsáhlá obchodní síť a takzvané pituriové stezky (*pituri roads*), na nichž se vzácné zboží směňovalo. Sušené nebo fermentované listy duboisie hrály v místní ekonomice významnou roli jako cenné výměnné zboží. Duboisie Hopwoodova roste v celém pouštním vnitrozemí, nicméně domorodí lidé používají rostliny pouze z jednoho malého území u řeky Mulligan – věří, že do rostlin přechází síla místa, na němž rostou. Kromě toho rostliny zde oproti jiným místům obsahují více nikotinu než o něco jedovatějšího nor-nikotinu.

Záznamy o domorodém používání pituri jsou neúplné a omezené – v době, kdy užívání pituri bylo běžné, na toto téma neprobíhaly žádné výzkumy. Dnes o něm nemá podrobnější znalosti ani většina domorodých lidí, neboť jejich rituály byly zničeny a předávání znalostí na další generace přerušeno britskou okupací. Některé informace lze získat i ze zápisů evropských průzkumníků, botaniků a misionářů.

Richard Schultes, Albert Hofmann a Christian Rätsch dávají do zajímavé souvislosti užívání pituri, Dobu snění a songlines a v knize *Rostliny bohů*, zabývající se posvátnými rostlinami uctívanými různými skupinami po celém světě, o pituri uvádějí:

„Listy pituri se většinou žvýkají ve směsi s alkalickým rostlinným popelem. Pituri zamezuje pocitu hladu a žízně, působí omamně a vyvolává vášnivé sny. To je pravděpodobně důvod, proč australští domorodci užívají pituri jako kouzelný prostředek. V jejich čarování má vstup do „času snů“, transcendentního prapůvodního stavu bytí, zásadní význam. Čas snů je změněným stavem vědomí.

V čase snů lze objevit i provést všechny magické úkony, které působí na normální stav, chápaný jako něco neskutečného. Zdá se, jako by pro různé účely existovaly různé druhy pituri a jako by byly tyto druhy spojené s různými písněmi, totemy a odpovídajícími „stezkami pituri“ neboli *songlines*. Byly i takové *songlines*, které se zpívaly jako „stezky pituri“. Myslelo se, že pituri jsou nabitě geniem loci. Existovaly dokonce i

---

⁴¹ SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert, RÄTSCH, Christian. *Rostliny bohů: Magická síla psychoaktivních rostlin*. Praha: Volvox Globator, 1996, s. 182.

klany pituri. Pituri do sebe přijímá „ducha místa“, na němž roste, a pak ho předává člověku.“⁴²

Pituri umožňuje komunikaci s duchovním světem a světem mytických předků, mělo proto důležitou úlohu při náboženských obřadech.

4. Současný stav domorodé kultury: Austrálie po britské kolonizaci

Kultura domorodých Australanů, přetrvávající po desetitisíce let, se dramaticky změnila po britské kolonizaci kontinentu v roce 1788. Počet domorodých lidí začal rychle klesat, byly porušeny tradiční společenské struktury. Nejstarší kultura na světě přetrvávající do dnešní doby se během dvou stoletích britské kolonizace změnila více než za dobu celé své předchozí existence.

Následující podkapitoly stručně popisují vybrané události posledních dvou století, které se přímo dotýkají domorodé populace a zásadně ovlivnily její další vývoj a existenci. Je třeba zmínit tzv. ukradené generace – lidi, kteří byli jako děti v první polovině 20. století dáni na výchovu do rodin bělochů, i nedávnou oficiální omluvu, kterou k obětem této praxe pronesl současný australský premiér Kevin Rudd. Nové dějiny Austrálie dále charakterizují i spory o vlastnictví půdy a v této souvislosti debaty o oprávněnosti doktríny *terra nullius* a rozhodnutí Nejvyššího soudu v případě Mabo. Od sedmdesátých let se vyvíjí různé formy domorodého aktivismu, mezi jehož nejvýraznější projevy patří stanová „ambasáda“ v hlavním městě Canbeře.

4.1. Vybrané události australských dějin v posledních dvou stoletích

Pro lepší pochopení současné situace i problémů mezi domorodými lidmi a ostatní populací je na celé téma nutné pohlížet v kontextu starších i nedávných událostí. V této

---

⁴² Tamtéž, s. 182–183.

podkapitole následuje velmi stručný úvod k novodobým dějinám Austrálie, v nichž budou zmíněny jen některé události, které jsou z mého pohledu důležité pro pochopení vývoje vztahů mezi domorodými lidmi a imigranty i pro lepší interpretaci současné situace v Austrálii.

Počátky britského osídlení Austrálie se datují od 22. srpna 1770, kdy kapitán James Cook doplul k východnímu pobřeží Austrálie a následně ho pod názvem Nový jižní Wales (*New South Wales*) prohlásil majetkem britské koruny. O osmnáct let později, 26. ledna 1788, kapitán Arthur Phillip, velitel „První flotily“ (*First Fleet*) a pozdější guvernér Nového jižního Walesu, dovedl k australským břehům flotilu jedenácti lodí, převážejících více než 700 britských trestanců. Ten samý den na pobřeží u dnešního Sydney vztyčil britskou vlajku na znamení toho, že Británie si celé území Austrálie zabírá jako svou kolonii. Tento den, označovaný jako „Den založení“ (*Foundation Day*) nebo dnes častěji jako Den Austrálie (*Australia Day*), se od svého třináctého výročí roku 1818 slaví jako státní svátek. Guvernér Macquarie, který tento den státním svátkem vyhlásil, o rok dříve (1817) přijal návrh, aby se země jmenovala Austrálie.

Británie po roce 1788 začala svou novou kolonii využívat jako místo, kam přesouvala část trestanců z přeplněných anglických věznic. Mezi lety 1788 a 1868, kdy se s přepravou vězňů skončilo, bylo do Austrálie převezeno 160 000 zatčených mužů a žen. Společně s nimi do Austrálie přibližně od roku 1790 přicházeli i svobodní přistěhovalci. Další vlna imigrantů následovala po roce 1850, kdy byla v Austrálii nalezena ložiska zlata. Kvůli své obrovské rozloze, možností pro farmaření a těžbu a vzácnosti lidské práce se z Austrálie stala zajímavá destinace. Ovšem s tím, jak přicházeli osadníci, zároveň rychle klesal počet původních obyvatel.

V roce 1901 byl jako federace šesti států se společnou ústavou založen australský stát. Podle odhadů v té době v Austrálii žilo 93 000 domorodých lidí a 3,8 milionu přistěhovalců většinou britského původu, z nichž 75% se v Austrálii již narodilo.⁴³

Přeskočíme v čase období šedesáti let „ukradených generací“, o nichž se zmiňuje následující kapitola až k referendu z 27. května 1967. V něm se více než 90% Australanů vyslovilo pro to, aby byly schváleny dva dodatky australské ústavy týkající se domorodých lidí. V důsledku toho mohla australská vláda začít vydávat zákony cíleně podporující domorodé obyvatelstvo. Zároveň s tím bylo schváleno, že domorodá populace bude

---

⁴³ Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade: *Ancient heritage, modern society*. Dostupné na: <<http://www.dfat.gov.au/aib/history.html>> [cit. 14.1.2009].

zahrnuta do výsledků sčítání lidu. Výsledky referenda byly vnímány jako důkaz toho, že si Australané přejí, aby vláda učinila kroky ke zlepšení životních podmínek domorodých lidí.

V současnosti je Austrálie federativní republikou šesti států s demokratickým politickým systémem a jedním ze členů společenství Commonwealthu.⁴⁴

4.1.1. Ukradené generace

Pojmem „ukradené generace“ (*Stolen Generations*) se označují domorodé děti, které byly od začátku dvacátého století až do sedmdesátých let násilím odebírány od svých rodičů a dávány na převýchovu do bílých rodin. Tento postup byl oficiální vládní politikou mezi lety 1909 a 1969, nicméně k podobným událostem docházelo před tím i potom. Podílela se na tom vláda, církev i sociální instituce. Domorodí lidé, v té době považovaní za nižší rasu, se měli asimilovat s bílou populací a postupně z ní vymizet.

Domorodé děti se měly v rodinách bělochů naučit, jak se správně začlenit do bílé společnosti a jak se zbavit svých černých kořenů. Sloužily jako levná pracovní síla, sluhové, služky a vychovatelky a proto vzdělání, kterého se jim dostalo bylo jen velmi základní. Vzhledem k malému porozumění a respektu k domorodé kultuře mnoho bělochů věřilo, že to, co dělají, je správné a že tím domorodé děti chrání před bídným životem u svých původních rodičů, kteří by se podle nich o ně neuměli dobře postarat.

Velká část záznamů o ukradené generaci byla ztracena nebo zničena, proto je dnes obtížné určit počet dětí, které byly donuceny žít mimo své rodiny. V mnoha případech se již nikdy znovu neseťkaly se svými rodiči nebo sourozenci a mnoho lidí dodnes neví, kdo jsou jejich příbuzní. Protože tato praxe pokračovala až do konce šedesátých let, některým lidem z ukradené generace je nyní jen okolo čtyřiceti let.

V devadesátých letech vznikla Komise pro lidská práva a rovné příležitosti (*Human Rights and Equal Opportunity Commission*), která začala události předchozích desetiletí vyšetřovat a v květnu 1997 předložila parlamentu výslednou zprávu nazvanou Vraťme jim domov (*Bringing Them Home Report*). Zpráva zmiňovala ničivé důsledky, s nimiž se dnes lidé této generace a jejich rodiny musejí vyrovnávat. Děti byly často fyzicky a psychicky

---

⁴⁴ Pro podrobné informace o australských dějinách viz např. webový rozcestník australské Národní knihovny. National Library of Australia: Australian history – selected websites. Dostupné na: <<http://www.nla.gov.au/oz/histsite.html>> [cit. 15.1.2009].

týrány a sexuálně zneužívány. Mnoho lidí z vlády, církve a institucí, které se v převychovávání domorodých dětí angažovaly, zneužívalo moci, kterou jako jejich „ochránci“ měli.

Vzpomínky a příběhy některých lidí, kteří tím prošli, byly zpracovány knižně. Nejznámějším příkladem je pravděpodobně kniha *Rabbit Proof Fence* (Plot proti králíkům), která vypráví skutečný příběh tří dívek ze Západní Austrálie ve třicátých letech, které utekly od své nové „rodiny“ a pěšky se vrátily do svého 2400 kilometrů vzdáleného domova. Film natočený podle knižní předlohy byl vyhlášen nejlepším australským filmem roku 2002.

Tato praxe zničila důležité kulturní, duchovní a rodinné vazby a zanechala traumatické následky na domorodých dětech, jejich původních rodinách i celých komunitách. Tímto způsobem měla být domorodá rasa doslova „odplozena“ (*breed out*) z bílé společnosti. Na mezinárodní úrovni je cílené vyhlazování rasy označováno jako genocida a podle úmluvy *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* je od roku 1948 zakázané.

Podle odhadů bylo od svých rodin násilím odebráno sto tisíc domorodých dětí, které si jako následky odnesly deprese, úzkost, pocity kulturního odcizení, posttraumatický stres a také sklon k častým sebevraždám.⁴⁵ Neumějí se postarat o své vlastní děti, které jim poté odeberou sociální úřady, a minulost se v podstatě opakuje znovu.

4.2. Problémy domorodé populace, demografické statistiky a lidská práva

Počty domorodé populace před britskou kolonizací v roce 1788 jsou založeny na odhadech a přibližných výpočtech vycházejících až z údajů. Ty je ale třeba brát s rezervou, protože v té době už byla část domorodé populace zničena například v důsledku hrubého zacházení ze strany přistěhovalců, nových nemocí i rozpadu vlastních kulturních tradic.

---

⁴⁵ Reconciliation Network. Dostupné na: <<http://reconciliation.org.au/nsw/education-kit/stolen-generations/>> [cit. 16.1.2009].

Počet domorodých lidí se pravděpodobně pohyboval ve velkém rozmezí mezi 315 000 až jedním miliónem. Nedávné archeologické výzkumy tato čísla zpřesňují na 750 000 lidí.⁴⁶

V současnosti podle posledního sčítání lidu v roce 2006 žije v Austrálii přibližně 517 200 domorodých obyvatel (viz příloha č. 6), což představuje 2,5 % celkové populace v Austrálii.⁴⁷ Jejich počet se sice od posledního sčítání v roce 2001 zvýšil o 11 % (45 000 lidí), ovšem průměrný věk je 21 let, což je o 15 let méně než u australských bělochů (36 let).⁴⁸ Stoupající počty domorodých lidí ve statistikách ovšem nejsou až tak zapříčiněna přirozeným přírůstkem, ale spíše širší definicí domorodých obyvatel a lepším statistickým pokrytím terénu. Tabulka v příloze č. 7 srovnává měnící se počty domorodých lidí na základě údajů ze sčítání lidu v letech 1996, 2001 a 2006 podle jednotlivých států i v celonárodním součtu.⁴⁹

Domorodí lidé stále těžko nacházejí zaměstnání, mají zdravotní problémy (zčásti i kvůli horší dostupnosti zdravotní péče) a potíže týkající se bydlení a vzdělání. Mezi časté problémy domorodých komunit dále patří chudoba, domácí násilí, závislost na alkoholu a dalších drogách a velký podíl mladistvých i dospělých ve věznicích. V roce 2006 byla pravděpodobnost, že zatčený člověk bude domorodého původu, 13:1, u mladistvých 23:1. Pravděpodobnost, že domorodý člověk zemře ve vazbě, je sedmnáctkrát vyšší než u zatčených bělochů. Míra nezaměstnanosti je dvakrát větší než celonárodní průměr a přibližně 30% domorodých lidí má cukrovku.

O domácím násilí páchaném na ženách a na dětech se zmiňuje i zpráva o stavu lidských práv v Austrálii z roku 2007, kterou každoročně vydává americký Úřad pro demokracii, lidská práva a pracovní záležitosti⁵⁰. Domácí násilí v domorodých rodinách často není hlášeno. Zpráva uvádí, že podle údajů Australského úřadu pro zdravotní a sociální záležitosti je to proto, že domorodé ženy se bojí následků ze strany pachatele i policie kvůli minulým osobním zkušenostem z jednání s policií.

---

⁴⁶ Australian Bureau of Statistics: *Aboriginal and Torres Strait Islander population* (Year Book Australia, 2008). Dostupné na <<http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/bb8db737e2af84b8ca2571780015701e/68AE74ED632E17A6CA2573D200110075?opendocument>> [cit. 12.1.2009].

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Australian Institute of Health and Welfare. *Indigenous Australians*. <<http://www.aihw.gov.au/indigenous/>> cit. [12.1.2009].

⁴⁹ Pro další statistické údaje týkající se domorodého obyvatelstva viz např.: Australian Bureau of Statistics: *Statistics on the Indigenous Peoples of Australia*. Dostupné na: <<http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/7d12b0f6763c78caca257061001cc588/8dc45512042c8c00ca2569de002139be!OpenDocument>> [cit. 14.1.2009].

⁵⁰ Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor. Australia. *Country Reports on Human Rights Practices 2007*. Dostupné na: <<http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100513.htm>>, cit. [21.10.2008].

Podle australské vládní zprávy *Overcoming Indigenous Disadvantage*⁵¹ z června 2007 je předpokládaná délka života domorodého člověka o sedmnáct let kratší než u ostatní populace (viz příloha č. 8). Zpráva dále uvádí, že během posledních deseti let se situace v některých oblastech zlepšila, například ve větší zaměstnanosti domorodých lidí, vlastního bydlení, úrovně vzdělanosti, poklesu kojenecké úmrtnosti a hospitalizaci dětí do 14 let kvůli nemocem spojeným s nehygienickými podmínkami. I přes tato zlepšení stále však přetrvávají velké rozdíly mezi domorodou a nedomorodou populací v podstatě ve všech oblastech.

Co se týče tradiční domorodé víry, americká Zpráva o mezinárodní náboženské svobodě uvádí, že podle sčítání lidu z roku 2006 uvedlo 5 206 osob (0,03%), že praktikují tradiční domorodou víru oproti 5 524 lidem z roku 2001. Z výsledků dále také vyplynulo, že téměř 64 procent domorodých lidí vyznává nějakou formu křesťanství, 20% uvedlo bez vyznání.⁵²

4.3. Současná vládní politika

Po zveřejnění zprávy *Vraťme jim domov na konci devadesátých let (Bringing Them Home Report, 1997)* se australská vláda ocitla pod tlakem, aby se domorodým lidem z „ukradených generací“ za minulé desetiletí omluvila. Zpráva doporučovala oficiální omluvu společně s finanční kompenzací jako výraz dobré vůle i přes to, že jejich rodiny jim již nic nenahradí. Tehdejší předseda vlády John Howard (1996 – 2007) oficiální omluvu „ukradeným generacím“ odmítl s tím, že současná generace není zodpovědná za chyby minulosti. Kritici ovšem poukazovali na to, že Howard byl v šedesátých letech, kdy odebírání dětí na převýchovu bylo stále platným vládním postupem, členem Parlamentu. Domorodí aktivisté za lidská práva také argumentovali tím, že je potřeba uznat historické křivdy, aby se s nimi společnost mohla vypořádat a učinit tak další krok ke smíření obou částí australské populace.

Místo oficiální omluvy premiér Howard vydal pouze parlamentní Prohlášení o lítosti a usmíření (*Statement of Regret and Motion of Reconciliation*). Během jeho vlády se

---

⁵¹ Dostupné ke stažení na: <<http://www.pc.gov.au/gsp/reports/indigenous/keyindicators2007>> [cit. 8.1.2009].

⁵² Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor: Australia. International Religious Freedom Report 2007. Dostupné na: <<http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2007/90129.htm>>, cit. [21.10.2008].

značně zpomalil proces usmiřování mezi oběma skupinami australské společnosti, což jen přispělo k vzájemné nedůvěře mezi oběma skupinami.⁵³ Howardova vládní politika týkající se řešení domorodých problémů byla zaměřena na „účinnou pomoc“⁵⁴, tj. na zlepšování zdravotního stavu, vzdělání a životních podmínek domorodých lidí. Howardova vláda propagovala individuální zodpovědnost ve snaze ukončit pasivní příjem pomoci. V období 2006-2007 vláda vyčlenila 3,1 miliard AUD (2,8 mld USD) a v období 2007-2008 3,5 miliard AUD (3,15 mld USD) na podporu řešení problémů domorodých lidí.

Vlády na úrovni jednotlivých států na zprávu reagovaly kladněji. Premiér Nového jižního Walesu Bob Carr byl prvním politikem na státní úrovni, který se jménem své vlády domorodým lidem omluvil. V dalším roce ho následovali premiéři všech ostatních států, s nimi i někteří představitelé církve. Katolická církev se za násilnou náboženskou konverzi omluvila v roce 2001.

Dlouho očekávané oficiální omluvy se domorodí lidé dočkali až 13. února 2008. Současný australský premiér Kevin Rudd, předseda labouristické strany, která před volbami oficiální omluvu slíbila, na prvním zasedání federálního parlamentu splnil předvolební slib a jménem australské vlády se domorodým lidem veřejně omluvil. (Plný text omluvy je k nahlédnutí na konci práce v příloze č. 9). Omluvu přivítala většina Australanů (viz příloha č. 10), i když někteří stále oponovali tím, že lidé dávali děti na převýchovu s dobrými úmysly a pro jejich dobro, že současná vláda by neměla být odpovědná za chyby vlád minulých a že omluva jen povede k přívalu žádostí o odškodnění.

Žádosti o finanční odškodnění premiér v textu omluvy předem zamítl, ale znovu potvrdil, že vláda se bude snažit „zmenšovat propast“ („*closing the gap*“) mezi domorodými lidmi a australskou společností a zlepšit jejich životní úroveň s důrazem na zdraví a vzdělání. Právě zmenšování propasti mezi domorodými lidmi a ostatní populací patří mezi priority současné vlády v oblasti domorodých záležitostí.

Vláda se s opozicí shodla na vytvoření Dvoustranného výboru (*Bipartisan Committee*), který vypracuje budoucí plán na postup vlády v oblasti domorodých záležitostí. Vzniká dlouhodobý plán, jak postupně snížit sociální rozdíly mezi domorodým

---

⁵³ Doplnující informace např. zde:

Howard will not attend apology. *Sydney Morning Herald*, 8. 2. 2008. Dostupné na:

<<http://news.smh.com.au/national/howard-will-not-attend-apology-20080208-1qzm.html>> [cit. 8.1.2009].

DONALD, Peta: PM stands firm against formal Indigenous apology. *Australian Broadcasting Corporation*, 12. 10. 2007. Dostupné na: <<http://www.abc.net.au/pm/content/2007/s2058503.htm>> [cit. 8.1.2009].

⁵⁴ Tzv. účinná pomoc – „practical reconciliation“ – termín, který zavedl ministerský předseda australské vlády John Howard, tvořil základní pilíř vládní politiky v oblasti řešení problémů domorodých Australanů a jejich sociálního znevýhodnění.

a nedomorodým obyvatelstvem se zaměřením na dětskou úmrtnost, vzdělání a zdravotní stav. V řešení problému nezaměstnanosti chce vláda ve spolupráci se soukromým sektorem nabídnout domorodým lidem možnost dodatečného vzdělání a rekvalifikace, nabídnout jim práci a současné generaci umožnit navštěvovat kvalitní školy, aby byli jako absolventi schopní se po ukončení studia uplatnit sami.⁵⁵

Kampaň za finanční odškodnění lidí z „ukradených generací“ v současnosti pokračuje.

4.4. Spory o vlastnictví australské půdy

V roce 1770 James Cook prohlásil Austrálii za majetek krále Jiřího III. O osmnáct let později zde kapitán Arthur Phillip založil kolonii a z té doby pochází přesvědčení, že australská půda nikomu nepatří.⁵⁶ Použitím právní smyčky *terra nullius* britská vláda přehlédla práva domorodých lidí, kteří zde žili po desítky tisíc let, a prohlásila Austrálii svým svrchovaným územím. Předpoklad „země nikoho“ byl přijímán až do doby, kdy se jím na popud Eddieho Mabo začal zabývat soud. Narozdíl od situace na Novém Zélandu, kde byla s Maory, tamními domorodými obyvateli, uzavřena dohoda týkající se práva na užívání jejich tradiční půdy již v roce 1840 (*Treaty of Waitangi*), domorodí Australané museli na podobnou dohodu čekat ještě o více než 150 let déle.

Podle západního pojetí prostoru, jež do Austrálie uvedli evropští přistěhovalci vycházející z osvícenského vědeckého přístupu, lze krajinu popsat souřadnicemi a jednotlivé body zanést do mapy podle jejich zeměpisné délky a šířky. Vysvětlení toho, jak krajina vznikla, pak poskytují geomorfologické mapy. Představy australských domorodců o krajině jsou naproti tomu velmi odlišné. Vycházejí z jejich vlastních představ o stvoření světa a z podrobných znalostí jednotlivých oblastí kontinentu. Podle jejich tradiční kosmogonie byly země, moře a nebe, jež jsou považovány za součást krajiny, stvořeny činy mytických předků. Někdy se samy tyto bytosti – nebo jejich části – přeměnily v krajinné prvky. Doba, během níž tyto události proběhly, má zásadní význam pro domorodou víru na celém kontinentu. Mytické bytosti zůstávají navěky obsažené v krajině

---

⁵⁵ Podrobné informace např. na internetových stránkách premiéra K. Rudda. Dostupné na: <<http://www.pm.gov.au>> [cit. 14.1.2009].

⁵⁶ Australian Government, Culture and Recreation Portal: *European discovery and the colonisation of Australia*. Dostupné na: <<http://www.cultureandrecreation.gov.au/articles/australianhistory/>> [cit. 19.1.2009].

a tudíž tato mytická doba nepatří do minulosti, nýbrž je nedílnou součástí přítomnosti. Pro původní obyvatele Austrálie je minulost stále živá, protože je obsažená v přítomnosti. Všechny události se odehrávají na nějakém místě a každé místo vypráví svůj příběh. Lidské činnosti přetvářejí krajinu, a ta nám pak zpětně poskytuje informace o lidech, kteří na ní žili.

Trasy, po nichž mytičtí předkové putovali, jsou na celém kontinentu oslavovány obřadními písněmi a tanci a jejich příběhy jsou zachyceny i ve výtvarném a sochařském umění. Tradiční způsob zobrazování je dodnes v mnoha oblastech používán a vychází z něj současné umění australských domorodců. Grafická znázornění krajiny (viz příloha č. 11) se sice mohou podobat některým typům evropských map, ovšem důvod, proč byly vytvořeny, je ve většině případů zcela odlišný. Domorodé mapy se zaměřují na krajinné rysy, jež jsou významné z mytologického hlediska spíše než z hlediska topografického.

Evropské mapy i domorodá znázornění krajiny jsou stylizovaná zobrazení; v obou jsou použity symboly označující určitý rys: v evropských mapách jsou například vodní toky a plochy zakresleny modrou barvou a obydlená místa různě velkými body podle počtu obyvatel; v domorodých mapách jsou použity symboly reprezentující mytické předky a jejich vliv na utváření krajiny (v některých případech pak tedy označují i geografické rysy krajiny jako mapy evropské).

4.4.1. Terra nullius a soudní proces Mabo

Terra nullius je latinský pojem označující „zemi nikoho“, zemi, která nikomu nepatří. Britové neviděli žádné důkazy zemědělského, společenského nebo náboženského využití půdy podle evropského vzoru, z čehož usoudili, že domorodí lidé ji nepovažují za svůj majetek. Britové tak zásadně selhali v interpretaci původního předeurovského osídlení Austrálie. Smyčka *terra nullius* jim umožnila z právního hlediska považovat Austrálii za „v podstatě neobydlenou zemi, bez usedlého obyvatelstva a jednotného právního systému“⁵⁷ a britská kolonie byla podle nich vytvořena osídlením prázdné země. Britové sice vzali na vědomí existenci původních obyvatel, ale zabránění jejich půdy odůvodňovali tím, že domorodí lidé jsou příliš primitivní na to, aby měli vlastnická práva, i tím, že

---

⁵⁷ COWAN, Gregory. *Nomadic Resistance: Tent Embassies and Collapsible Architecture*. Dostupné na: <<http://www.kooriweb.org/foley/images/history/1970s/emb72/embarchit.htm>> [cit. 14.9.2008].

nemají žádnou společenskou hierarchii nebo politické zástupce, s nimiž by britská vláda mohla vyjednávat.

Koncept „země nikoho“ byl zrušen až v roce 1992 jako součást rozsudku Nejvyššího soudu v procesu Mabo (viz příloha č. 12). Soud rozhodl, že *terra nullius* je právní fikce, a uznal nárok domorodců na půdu jako součást australského práva. Eddie Mabo, který spor vedl jako zástupce lidí z ostrova Murray u Torresova průlivu, dosáhl toho, že ostrované získali možnost „vlastnit, obývat, používat a půdu ostrovů Murray“.⁵⁸ Od tohoto rozsudku, velmi důležitého pro další utváření australské kulturní identity i pro pokračování postupného smířování s domorodým obyvatelstvem, australské právo uznává, že Austrálie před britským osídlením obydlena byla.

Domorodí lidé po celé Austrálii mohli od té doby žádat o navrácení svých tradičních území pokud prokázali, jaké pouto k němu mají, a za předpokladu, že půda již nebyla prodána někomu jinému nebo že nespadá do majetku vlády. V praxi se ovšem ukázalo, že domorodým lidem toto nové opatření mnoho užitku nepřinese, protože většina území, kterých se to týká, leží ve střední části Austrálie, v pouštních neobydlených oblastech, nebo v případě Darwinu v severní části země, kde jsou močály a divočina. V těchto místech pak můžou domorodí lidé nanejvýš do jisté míry ovlivňovat správu národních parků nebo vyjednávat o zisku z těžby nerostných surovin.

Aktivisté bojující za práva domorodců se předpokládali, že v následujících letech po rozsudku v případě Mabo dojde ke zlepšení situace a životních poměrů domorodých Australanů, což se ovšem nestalo. Někteří se domnívají, že pro to, aby vrácená práva na půdu mohla posloužit i k něčemu dalšímu než jen k udržování tradičního domorodého stylu života, musela by vláda domorodé lidi začlenit do moderní ekonomiky.⁵⁹

4.5. Stanová ambasáda australských domorodců

V polovině šedesátých let dvacátého století si veřejnost začínala stále více uvědomovat, že rasismus a diskriminace patří mezi významné rysy tehdejšího politického života. Vláda selhávala v uplatňování výsledků celonárodního referenda z roku 1967. Od něj se očekávalo, že díky úpravám částí ústavy, které se týkaly domorodého obyvatelstva,

---

⁵⁸ It's our land. *The Economist* (U.S. Edition), 7.9.2002.

⁵⁹ Tamtéž.

dojde ke zlepšení celkové situace alepší se životní podmínky domorodců, což se ovšem nestalo.

Přibližně ve stejné době se domorodí Australané začali ztotožňovat se svým společným původem a připustili i určitou spřízněnost všech domorodých kmenů. V této době již existovala první generace domorodých lidí, která prošla veřejným vzdělávacím systémem, a začínala se politicky angažovat. Domorodí lidé si stejně jako „noví“ Australané začali vytvářet svůj „národ“, který je od sedmdesátých let symbolizován domorodou vlajkou a „ambasádou“.

Na protest proti oficiální australské politice a způsobu, jakým se vláda stavěla k řešení domorodých záležitostí, vznikla 26. ledna 1972 stanová ambasáda australských domorodců⁶⁰, jejímž prostřednictvím se domorodí Australané dodnes snaží zastupovat a hájit svá práva a požadavky. Ambasáda vznikla na protest v den, kdy si Australané každoročně připomínají britské osídlení Austrálie.

Datum 26. ledna je oficiálním státním svátkem, který se každoročně slaví jako Den Austrálie (*Australia Day*). Domorodí lidé však tento den nazývají i mnoha jinými názvy jako například Den invaze (*Invasion Day*), Den smutku (*Mourning Day*) nebo Den přežití (*Survival Day*). Připomíná 26. leden 1788, kdy k australským břehům doplula první flotila s anglickými vězni. Kapitán Arthur Phillip, který se pak stal prvním guvernérem Nového jižního Walesu, u břehů dnešního Sydney vyvěsil britskou vlajku na znamení toho, že se nově objevený kontinent stává britskou kolonií.

Ke vzniku ambasády svým dílem přispěl i úvodník v australských novinách nazvaný Domorodý problém ze začátku ledna 1972.⁶¹ Dále o tři týdny později ve svém poněkud nešťastně načasovaném projevu den před oslavami Dne Austrálie ministerský předseda McMahon mimo jiné prohlásil, že vláda se na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu Severního teritoria z 22. dubna 1971 rozhodla přehodnotit politiku týkající se domorodců a jejich požadavků o vrácení kmenových území. Domorodým lidem mělo být povoleno si kdysi svou půdu pouze pronajímat na předem stanovenou dobu místo toho, aby jim byla alespoň její část navracena. Dále zmínil, že těžba na domorodých územích bude i nadále pokračovat.

Australské úřady vnímaly již od jejího založení název „ambasáda“, naznačující samostatný stát ve státě, se zneklidněním. I přes to, že se domorodý protest udržel

---

⁶⁰ Aboriginal Tent Embassy, jak ji nazvala skupinka domorodých aktivistů v roce 1972. Pojem bude pro přehlednost dále psán malými písmeny jako „stanová ambasáda“ nebo „ambasáda“ a používán bez uvozovek i přes to, že tuto „ambasádu“ žádná země nikdy oficiálně neuznala.

⁶¹ Aborigines a problem (úvodník), *The Australian*, 3.1. 1972, p. 8.

v nenásilných mezích, se s různým úspěchem snažily ambasádu odstranit, ať již policejní silou, vymáháním místních zákonů, přímým vyjednáváním i předstíráním, že se nic neděje, v domnění, že ambasáda časem zmizí sama. Do mezinárodního povědomí se stanová ambasáda dostala v červenci roku 1972, kdy ji policie odstranila a surově rozehnala shromážděný dav protestujících domorodců, údajně během nejnásilnější události, kterou Canberra zažila.

Stany stojí v opozici k honosné bílé budově Parlamentu (viz příloha č. 13). Zatímco postavení nové budovy na stejném místě by bylo protizákonné, o stanování se žádný zákon nezmiňuje. Stanování před budovou Parlamentu v Canbeře je dokonce povoleno za předpokladu, že stanů není víc než dvanáct. Australská vláda nenašla způsob, jak stany odstranit a nechtěný protest pokračuje až do dnešní doby. Vznik a působení stanové ambasády je pravděpodobně nejúspěšnějším politickým protestním činem upozorňujícím na práva domorodců.

4.5.1. Symbolika použití stanu jako nástroje protestu

Stanová ambasáda je postavena v místech, kde domorodí lidé žili nejméně po staletí. Samotný název Canberra je odvozen z jednoho domorodého dialektu a znamená „místo setkávání“. Stejně tak pověsit si na stan ceduli s nápisem „ambasáda“ dává smysl jen v hlavním městě. Toto symbolické prohlášení, naznačující samostatný stát ve státě, pochopitelně zneklidňovalo australskou vládu. Lidé, kteří se podílejí na chodu ambasády si jsou vědomi symbolického významu ambasády i toho, že se jedná o kontroverzní počin.

Australský teoretik architektury Gregory Cowan, který se touto tematikou zabývá, se domnívá, že použití stanu jako prostředku nenásilného protestu mělo nejen své pragmatické, ale i ideologické zdůvodnění. Podle něj vztah mezi tím, jak je stan pojímán v západním myšlení, a jak stany používají nomádi, není pouhá náhoda, spíše se obojí vztahuje k architektonickým znakům stanu jako dočasné, rozložitelné architektury.⁶² V západní kultuře jsou stany často spojovány s obléháním, zabráním a kolonizováním nového prostoru a také s něčím novým, neobvyklým a alternativním. Ve dvacátém století se stany začaly objevovat i v kontextu různých protestů a demonstrací. Stanová ambasáda

---

⁶² COWAN, Gregory: *Nomadic Resistance: Tent Embassies and Collapsible Architecture*. Dostupné na: <<http://www.kooriweb.org/foley/images/history/1970s/emb72/embarchit.htm>> [cit. 14.9.2008].

podle něj reprezentuje nomádský přístup k architektuře, typický pro životní styl domorodých společností a protikladný k západnímu pojetí architektury.

Ambasáda symbolizuje australskou postkoloniální identitu. Spíše než by představovala romantický obraz nomádského života v buši odkazuje na nedůstojné podmínky, v nichž domorodí lidé po celé zemi žijí. Přes svůj ubohý vzhled není domorodá ambasáda pouze primitivním přístřeškem, je rozložitelnou symbolickou národní památkou. V roce 1995 se domorodá ambasáda jako první dostala na seznam australského národního dědictví.

Prozatímní budova Parlamentu v Canbeře z roku 1927 byla používána až do roku 1988, kdy byl dokončen nový Parlament. Prozatímní budova reprezentuje koloniální architekturu, jejímž cílem bylo napodobit evropskou kulturní tradici, nebo přesněji britský koloniální styl. Masivní bílá budova je obklopena pečlivě udržovaným trávníkem, „zkrocenou“ krajinou. Západní společnosti často prostřednictvím různých budov a jejich rozmístění zobrazují řád a trvalost, pro nomádské společnosti ale toto myšlení bývá cizí. Ambasáda svým umístěním na trávníku před budovou Parlamentu představuje vizuální a estetický kontrast proti masivnímu kusu bílé koloniální architektury. Již od svého založení byla ambasáda směsí politiky, symbolů i divadla, na niž úředníci a členové vlády jen s obtížemi uměli reagovat.

4.5.2. Dnešní situace

Od svého v podstatě spontánního vzniku 26. ledna 1972 stojí stanová ambasáda na trávníku před Starým parlamentem v Canbeře s menšími přestávkami až dodnes. Objevila se také ve Victoria Park v Sydney během Olympijských her v roce 2000 a doprovázela delegaci do Haagu k Mezinárodnímu soudu pro lidská práva.

Ambasáda vznikla jako odpověď na to, že tehdejší vláda zamítla uznat domorodým lidem práva na půdu. Spory o vlastnictví půdy velmi úzce souvisí s procesem usmiřování obou skupin, které dnes australský kontinent obývají, i s tím, aby se lidé naučili správně a udržitelně využívat přírodní zdroje, které Austrálie nabízí. Požadavky a činnost ambasády se postupně rozšířily i na oblast obecných lidských práv i domorodého práva na sebeurčení a nezávislost. Tato témata se později stala novým ústředním zájmem.

Kromě debaty o lidských právech a práva na sebeurčení domorodých lidí se veřejně diskutuje i o vzhledu ambasády a jedna z přetrvávajících kritik ambasády je vyjadřována v estetických pojmech. Její odpůrci totiž poukazují na její nevzhlednost, nazývají ji „pěstí na oko“.

Je nepravděpodobné, že ambasáda snadno dosáhne splnění svých požadavků. Domorodá ambasáda na svém místě pravděpodobně ještě nějakou dobu zůstane a dále bude vytvářet trojúhelník mezi ní a starým a novým Parlamentem. Stejně tak budou přetrvávat i rozdílné názory na to, zda by ambasáda měla být považována za národní ikonu nebo za „pěst na oko“.⁶³

4.6. Příklady dalších domorodých iniciativ

Kromě stanové ambasády existují i další domorodé nevládní organizace, které se zabývají právními otázkami o vlastnictví domorodé půdy, usmíření domorodců s většinovou společností, špatnými životními podmínkami a obecně prosazováním svých politických, společenských a ekonomických zájmů. Některé domorodé skupiny bojující za práva domorodců se v poslední době snaží zajistit si nezávislost na státní podpoře a místo soudních sporů se spíš zaměřují na rozvoj spolupráce se soukromým sektorem.

Od sedmdesátých a ve větší míře od devadesátých let začínají domorodí lidé ke zvyšování obecného povědomí o svých zájmech a požadavcích využívat i elektronická média jako film, televizi a internet. Poměrně zkušeně již ovládají prostředky politického divadla a upozorňují na problémy týkající se nedostatků v australském právním systému. Společně s používáním hesel jako „bílá Austrálie má černé dějiny“ (white Australia has a black past) zobrazují své vlastní teorie a modely mezikulturního soužití se zaměřením na práva na australskou půdu a práva na sebeurčení. Filmy a dokumenty, které vytváří, jsou určeny pro domácí i mezinárodní publikum a snaží se i ovlivnit názory a postoje nové generace Australanů.

Jeden z domorodých aktivistů někdy řazený mezi radikály, Gary Foley, v sedmdesátých letech k tématu médiální produkce prohlásil mimo jiné: „Pokud se

---

⁶³ DOW, Coral: *Aboriginal Tent Embassy: Icon or Eyesore?* Social Policy Group, Parliament of Australia, 4.4.2000. Dostupné na: <<http://www.aph.gov.au/LIBRARY/Pubs/chron/1999-2000/2000chr03.htm>> [cit. 14.9.2008].

Australané vůbec kdy budou chtít podívat na minulost inteligentním způsobem – což bude možná tak jedno procento – uvědomí si, že kdybychom se nerozhodli manifestovat své názory touto cestou [elektronickými médii], museli bychom přistoupit k metodám, které používají lidé v ostatních částech světa. Konkrétně mám na mysli Palestince.⁶⁴

Svou vizi o budoucnosti Austrálie prezentují domorodí lidé nejen v politické rovině, ale i rovině kulturní, především prostřednictvím svého typického výtvarného stylu. Tradiční vzory přenesené na plátno jsou známé po celém světě a zájem kulturních institucí je stále vysoký. Obliba obrazů a úspěch výstav v galeriích však ostře kontrastuje s podmínkami, v nichž jejich tvůrci žijí.

4.7. Vyrovnat se s minulostí

V současné době se již církevní i politická reprezentace oficiálně omluvily za bezpráví, kterého se na domorodých lidech v minulosti dopustily – za násilí, misionářskou činnost, „ukradené generace“ a za to, že domorodcům odpíraly jejich kulturní dědictví. Učinily tak první kroky ke sblížení obou částí australské populace – domorodých lidí s většinovou společností.

Pro další existenci Austrálie jako demokratického státu je velmi důležité přiznat si chyby minulosti a vyrovnat se s nimi. Různými způsoby a z různých pozic konfrontovat minulost (viz příloha č. 14), otevřeně o ní hovořit a dát prostor nestranné akademické debatě i veřejné diskusi. Proces usmířování předpokládá i vytvoření nové celoaustralské identity. Je důležité, aby domorodí lidé přestali vnímat bělochy jako zdroj potíží a uvědomili si, že ve společnosti jsou všichni na stejné úrovni, s rovnými právy a příležitostmi.⁶⁵ Pro ostatní Australany to ovšem znamená, že budou muset přehodnotit své anglocentrické představy o australském „národě“.

---

⁶⁴ SMYTH, Rosaleen. White Australia has a black past: promoting Aboriginal and Torres Strait Islander land rights on television and video. *Historical Journal of Film, Radio and Television*, March 1995, vol. 15, no. 1, p. 106.

⁶⁵ MCINTOSH, Ian S. When will we know we are reconciled? *Anthropology Today*, October 2000, vol. 16, no. 5, p. 3–11, p. 3–11.

5. Závěr

Často se mluví o ztrátě biologické rozmanitosti a jejích důsledcích pro celý svět, málo lidí si ale uvědomuje, že ztráta kulturní diverzity je stejně závažná. Cílem práce bylo popsat mizící kulturu Austrálie a ukázat, jakým problémům v současnosti čelí. Práce by neměla vyznívat hodnotícím tónem, naopak ponechává otevřené závěry a je na každém čtenáři, jaký postoj k popsaným skutečnostem zaujme.

Tradiční kultura Austrálie je významná nejen kvůli svému stáří, které ji činí nejstarší kulturou přetrvávající do dnešní doby, ale i kvůli nahromaděným zkušenostem a znalostem doslova tisíců generací. Postupně mizí unikátní znalost přírodního prostředí, nepředstavitelně staré příběhy a písně umožňující výklad světa z jiného úhlu pohledu i osobitý styl života založený na jiných hodnotách než které jsou nám a naší kultuře důvěrně známé.

Práce se stručně zmínila i o současné situaci, v níž se domorodá kultura nachází. Na otázku, jaká budoucnost ji čeká, ale odpovědět neumí. Jen časem uvidíme, zda se začlení do australské „národní“ kultury jako její silný a osobitý prvek nebo zda se změní v prázdnou skořápku bez obsahu v podobě artefaktů v muzejích a galeriích.

6. Bibliografie, zdroje

Monografie

ATTWOOD, Bain. *Telling the Truth about Aboriginal History*. Crows Nest (NSW): Allen & Unwin, 2005.

ARTHUR, Bill, MORPHY, Frances (eds). *Macquarie Atlas of Indigenous Australia: Culture and Society through Space and Time*. North Ryde (NSW): Australian National University & Macquarie Library, 2005.

BERNDT, Donald M. *Three Faces of Love*. West Melbourne (VIC): Nelson, 1976.

BLAINEY, Geoffrey. *Dějiny Austrálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999.

BLAINEY, Geoffrey. *Triumph of the Nomads: A History of Ancient Australia*. London: The Macmillan Press, 1976.

BLEEKER, Claas J., WIDENGREN, Geo. *Historia Religionum: Handbook for the History of Religions*. Leiden: E. J. Brill, 1969 – 1971.

BOURKE, Colin, BOURKE, Eleanor, EDWARDS, Bill. *Aboriginal Australia: An Introductory Reader in Aboriginal Studies*. St Lucia (QLD): University of Queensland Press, 2004.

COLEMAN, Elisabeth B. *Aboriginal Art, Identity and Appropriation*. Aldershot: Ashgate, 2005.

CROTTY, Martin, EKLUND, Erik. *Australia to 1901: Selected Readings in the Making of a Nation*. Croydon (VIC): Tertiary Press, 2003.

DEAN, Colin L. *Quinkin: Erotic poems from the Australian Aborigines*. West Geelong (VIC): Gamahucher Press, 2006.

DIAMOND, Jared. *Třetí šimpanz*. Praha: Paseka, 2004.

DIXON, Robert M.W. *The Dyirbal Language of North Queensland*. London: Cambridge University Press, 1972.

DIXON, Robert M.W., BLAKE, Barry J. (eds). *Handbook of Australian Languages*. Canberra: Australian National University Press, 1979.

DIXON, Robert M.W., DUWELL, Martin. *The Honey-ant Men's Love Song and Other Aboriginal Song Poems*. St Lucia (QLD): University of Queensland Press, 1990.

DIXON, Robert M.W., DUWELL, Martin. *Little Eva at Moonlight Creek*. St Lucia (QLD): University of Queensland Press, 1994.

- DUNCAN, Macgregor, LEIGH, Andrew, MADDEN, David, TYNAN, Peter. *Imagining Australia: Ideas for our future*. Crows Nest (NSW): Allen & Unwin, 2004.
- ELIADE, Mircea. *Mýtus o věčném návratu*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1993.
- ELKIN, Adolphus P. (ed). *Studies in Australian Linguistics*. Sydney: Australian National Research Council, 1940.
- HORTON, David. (ed.). *The Encyclopaedia of Aboriginal Australia: Aboriginal and Torres Strait Islander history, society and culture*. Canberra: Aboriginal Studies Press for the Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander Studies, 1994.
- HUME, Lynne. *Ancestral Power: The Dreaming, Consciousness and Aboriginal Australians*. Carlton South (VIC): Melbourne University Press, 2002.
- CHALOUPKA, George: *Journey in Time*. Sydney: Reed, 1993.
- CHATWIN, Bruce. *The Songlines*. New York: Elisabeth Sifton Books / Viking, 1987.
- JELÍNEK, Jan. *Velký obrazový atlas pravěkého člověka*. Praha: Artia, 1977.
- LAKOFF, George. *Ženy, oheň a nebezpečné věci*. Praha: Triáda, 2006.
- MOLONY, John. *Australia, our Heritage*. Melbourne: Australian Scholarly Publishing, 2005.
- MORPHY, Howard. *Aboriginal Art*. London: Phaidon, 1998.
- MULVANEY, Derek J. *So Much that is New: Baldwin Spencer, 1860 – 1929, a Biography*. Carlton (VIC): Melbourne University Press, 1985.
- PILKINGTON, Doris (Nugi Garimara). *Follow the Rabbit-Proof Fence*. St Lucia (QLD): University of Queensland Press, 1996.
- PARBURY, Nigel. *Survival: A History of Aboriginal Life in New South Wales*. New South Wales: Ministry of Aboriginal Affairs, 1986.
<<http://indigenoustralia.frogandtoad.com.au/embassy.html>>
- ROSE, Deborah B. *Dingo Makes us Human: Life and land in aboriginal Australian culture*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- SCHULTES, Richard E., HOFMANN, Albert, RÄTSCH, Christian. *Rostliny bohů: Magická síla psychoaktivních rostlin*. Praha: Volvox Globator, 1996.
- SMITH, Leonard R. *The Aboriginal Population of Australia*. Canberra: The Academy of the Social Sciences in Australia, 1980.

STREHLOW, Theodor G.H. *Australia*. In: BLEEKER, Jouco C., WIDENGREN, Geo: *Historia Religionum: Handbook for the History of Religions*. Leiden: E. J. Brill, 1969 – 1971.

THIEBERGER, Nick, MCGREGOR, William (eds). *Macquarie Aboriginal Words: A dictionary of words from Australian Aboriginal and Torres Strait Islander languages*. North Ryde (NSW): Macquarie Library & Macquarie University, 1994.

WALMSLEY, Dennis J., SORENSEN, Anthony D. *Contemporary Australia: Explorations in economy, society and geography*. Melbourne: Longman Cheshire, 1995.

Odborné časopisy

A Chronology of Events Affecting the Aboriginal Lands Rights Struggle. *Social Alternatives*, April 1994, vol. 13, no. 1, p. 9.

BAHN, Paul G. Further Back Down Under. *Nature*, October 1996, vol. 383, no. 6601, p. 577–578.

COWAN, Gregory. Collapsing Australian Architecture: the Aboriginal Tent Embassy. *Journal of Australian Studies*, 1.3.2001, no. 67, p. 30–36.

DAYTON, Leigh, WOODFORD, James. Australia's Date with Destiny. *New Scientist*. December 1996, no. 2059, p. 28.

FROST, Alan. New South Wales as *Terra Nullius*: the British Denial of Aboriginal Land Rights. *Historical Studies*, 1980-81, vol. 19, p. 513–523.

FULLAGAR, Richard, PRICE, David, HEAD, Lesley. Early Human Occupation of Northern Australia: Archaeology and Thermoluminescence Dating of Jinmium Rock Shelter, Northern Territory. *Antiquity*, December 1996, vol. 70, p. 751–773.

GILLESPIE, Richard. Dating the First Australians. *Radiocarbon*, 2002, vol. 44, no. 2, p. 455–472.

GRIFFITHS, Jay. Places of Note. *Ecologist*, July/August 2007, vol. 37, no. 6, p. 48–50.

Howard will not attend apology. *Sydney Morning Herald*, 8. 2. 2008. Dostupné na <<http://news.smh.com.au/national/howard-will-not-attend-apology-20080208-1qzm.html>> [cit. 8.1.2009].

INGMAN, Max, GYLLENTEN, Ulf. Mitochondrial genome variation and evolutionary history of Australian and New Guinean aborigines. *Genome Research*, 2003, vol. 13, no. 7, p. 1600–6.

KRICUN, Morrie E. Paleoradiology of the Prehistoric Australian Aborigines. *American Journal of Roentgenology*, August 1994, vol. 163, no. 2, p. 241–247.

MCINTOSH, Ian S. When will we know we are reconciled? *Anthropology Today*, October 2000, vol. 16, no. 5, p. 3–11.

MOYLE, Alice M. The Australian Didjeridu: A Late musical Intrusion. *World Archaeology*, February 1981, vol. 12, no. 3, p. 321–331.

MULLIGAN, Martin. Reading Storied Landscapes. *Arena Magazine*, February 1999, vol. 39, no.1.

O'CONNEL, J.F., ALLEN, J. Dating the Colonization of Sahul (Pleistocene Australia–New Guinea): A Review of Recent Research. *Journal of Archaeological Science*, 2004, vol. 31, p. 835–853.

RITTER, David. Myths, Thruths and Arguments: Some Recent Writings on Aboriginal History. *Australian Journal of Politics and History*, 2007, vol. 53, no. 1, p. 138–148.

SMYTH, Rosaleen. White Australia has a black past: promoting Aboriginal and Torres Strait Islander land rights on television and video. *Historical Journal of Film, Radio and Television*, March 1995, vol. 15, no. 1, p. 105–123.

VERNON, Christopher. Radar Landscape. *Architecture Australia*, November/December 2002, vol. 91, no. 6, p. 36.

Novinové články

Aborigines set up own “embassy”. *The Times (London, England)*, 18.1.1988.

FINNANE, Mark. Book Reviews: Telling the Truth about Aboriginal History. *The Age*, 23.12.2005. [cit. 22.10.2008].

Full wording of the apology to the Stolen Generations. *The Australian*, 12. 2. 2008. Dostupné na <<http://www.theaustralian.news.com.au/story/0,25197,23202612-5013172,00.html>> [cit. 9.1.2009].

It's our land. *The Economist* (U.S. Edition), 7.9.2002.

Naive lie of an empty land. *The Weekend Australian*, 10.7.2004 (sobotní celonárodní vydání).

Webové stránky

Aboriginal Australia Art & Culture Centre – Alice Springs. Dostupné na: <http://www.aboriginalart.com.au/didgeridoo/dig_intro.html> [cit. 25.9.2006].

Ausflag. Our own flag. Dostupné na: <http://www.ausflag.com.au/national_flag.html> [cit. 3.2.2009].

Australasian Legal Information Institute. Dostupné na: <<http://www.austlii.edu.au/>> [cit. 16.1.2009].

Australian Bureau of Statistics: *2006 Census of Population and Housing.* Dostupné na: <<http://www.censusdata.abs.gov.au/>> [cit. 10.9.2007].

Australian Bureau of Statistics: *Aboriginal and Torres Strait Islander population* (Year Book Australia, 2008). Dostupné na: <<http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/bb8db737e2af84b8ca2571780015701e/68AE74ED632E17A6CA2573D200110075?opendocument>> [cit. 9.1.2008].

Australian Bureau of Statistics: *Statistics on the Indigenous Peoples of Australia* (Year Book Australia, 1994). Dostupné na: <<http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/7d12b0f6763c78caca257061001cc588/8dc45512042c8c00ca2569de002139be!OpenDocument>> [cit. 14.1.2009].

Australian Government, Culture and Recreation Portal: *European discovery and the colonisation of Australia.* Dostupné na: <<http://www.cultureandrecreation.gov.au/articles/australianhistory/>> [cit. 19.1.2009].

Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade: *Ancient heritage, modern society.* Dostupné na: <<http://www.dfat.gov.au/aib/history.html>> [cit. 14.1.2009].

Australian Human Rights Commission. Dostupné na: <<http://www.hreoc.gov.au/>> [cit. 16.1.2009].

Australian Institute of Health and Welfare. *Indigenous Australians.* Dostupné na: <<http://www.aihw.gov.au/indigenous/>> [cit. 10.9.2007].

BETZ, David: *The Dreaming.* Dostupné na: <http://www.aboriginal-art.com/arn_pages/dreamings.html> [cit. 25.9.2006].

BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 - Citace: metodika a obecná pravidla. Verze 3.3.* Dostupné na: <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.ps>>, <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>> [cit. 12.10.2007].

BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 - Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů.* Dostupné na: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.ps>>, <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>> [cit. 12.10.2007].

BRATKOVÁ, Eva. *Bibliografické odkazy pro seznamy a citace : oficiální výukové stránky Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK.* Dostupné na: <<http://www1.cuni.cz/~brt/bibref/bibref.html>> [cit. 12.10.2007].

BUCHTMANN, Lydia. *Digital songlines: The Use of Modern Communication Technology by an Aboriginal Community in Remote Australia*. University of Canberra, 1999, Canberra, ACT. Dostupné na: <<http://www.dcita.gov.au/crf/paper99/lydia.html>> [cit. 25.9.2006].

COUSINS, Sara. *Contemporary Australia*. National Centre for Australian Studies, Monash University, 2005. Dostupné na: <<http://www.radioaustralia.net.au/australia/now/default.htm>> [cit. 26.10.2008].

COWAN, Gregory. *Nomadic Resistance: Tent Embassies and Collapsible Architecture*. Dostupné na: <<http://www.kooriweb.org/foley/images/history/1970s/emb72/embarchit.htm>> [cit. 14.9.2008].

DONALD, Peta. PM stands firm against formal Indigenous apology. *Australian Broadcasting Corporation*, 12. 10. 2007. Dostupné na <<http://www.abc.net.au/pm/content/2007/s2058503.htm>> [cit. 8.1.2009].

DOW, Coral. *Aboriginal Tent Embassy: Icon or Eyesore?* Social Policy Group, Parliament of Australia, 4.4.2000. Dostupné na: <<http://www.aph.gov.au/LIBRARY/Pubs/chron/1999-2000/2000chr03.htm>> [cit. 14.9.2008].

FOLEY, Gary. *Black Power in Redfern 1968 – 1972*. Dostupné na: <http://www.kooriweb.org/foley/essays/essay_1.html> [cit. 14.9.2008].

GARDE, Murray. *The Didjeridu in Maningrida*. Zkrácený překlad dostupný na: <<http://www.didgeridoo.cz/clanek02.htm>> [cit. 10.9.2007].

HOUSER, Pavel. *Optická luminiscence a archeologický výzkum ve tmě*. Dostupné na: <<http://www.scienceworld.cz/sw.nsf/0/B6645EEF5A20A365C1256F8C003E923E?OpenDocument&cast=1>> [cit. 13.11.2007].

Indigenous Australia. Dostupné na: <<http://www.dreamtime.net.au/>> [cit. 25.9.2006].

JAMISON, Tressa. *The Australian Aboriginal People: Dating the Colonization of Australia*. Dostupné na: <<http://www.biology.iastate.edu/intop/1Australia/04papers/TressaAborigOrig.htm>> [cit. 10.9.2007].

KWAN, Elizabeth. *Celebrating Australia: A History of Australia Day*. Dostupné ke stažení na: <www.australiaday.gov.au/pages/images/CelebratingAustralia.pdf> [cit. 14.1.2009].

LASZEWSKI, Jim. *Baldwin Spencer*. Dostupné na: <http://www.mnsu.edu/emuseum/information/biography/pqrst/spencer_baldwin.html> [cit. 13.10.2007].

Mabo – The native title revolution. Dostupné na: <<http://www.mabonativetitle.com/home.shtml>> [cit. 19.1.2009].

MICHALEC, Libor. *Převratný objev*. Dostupné na internetových stránkách časopisu Koktejl po přihlášení. Hledaný výraz: „Jinmium“. <<http://www.czech-press.cz/index.php?kid=2>> [cit. 13.11.2007].

National Library of Australia: Australian history – selected websites. Dostupné na: <<http://www.nla.gov.au/oz/histsite.html>> [cit. 15.1.2009].

Overcoming Indigenous Disadvantage 2007. Dostupné ke stažení na: <<http://www.pc.gov.au/gsp/reports/indigenous/keyindicators2007>> [cit. 8.1.2009].

Prime Minister of Australia. (Internetové stránky současného australského premiéra Kevina Rudda). Dostupné na: <<http://www.pm.gov.au>> [cit. 14.1.2009].

Reconciliation Network. Dostupné na: <<http://reconciliation.org.au/nsw/education-kit/stolen-generations/>> [cit. 16.1.2009].

„Sorry“ *Apology to Stolen Generations*. Dostupné na: <<http://www.creativespirits.info/aboriginalculture/politics/stolen-generations-sorry-apology.html>> [cit. 9.1.2008].

Sorry Day in the print media. Dostupné na: <<http://www.creativespirits.info/aboriginalculture/politics/stolen-generations-sorry-apology.html>> [cit. 3.2.2009].

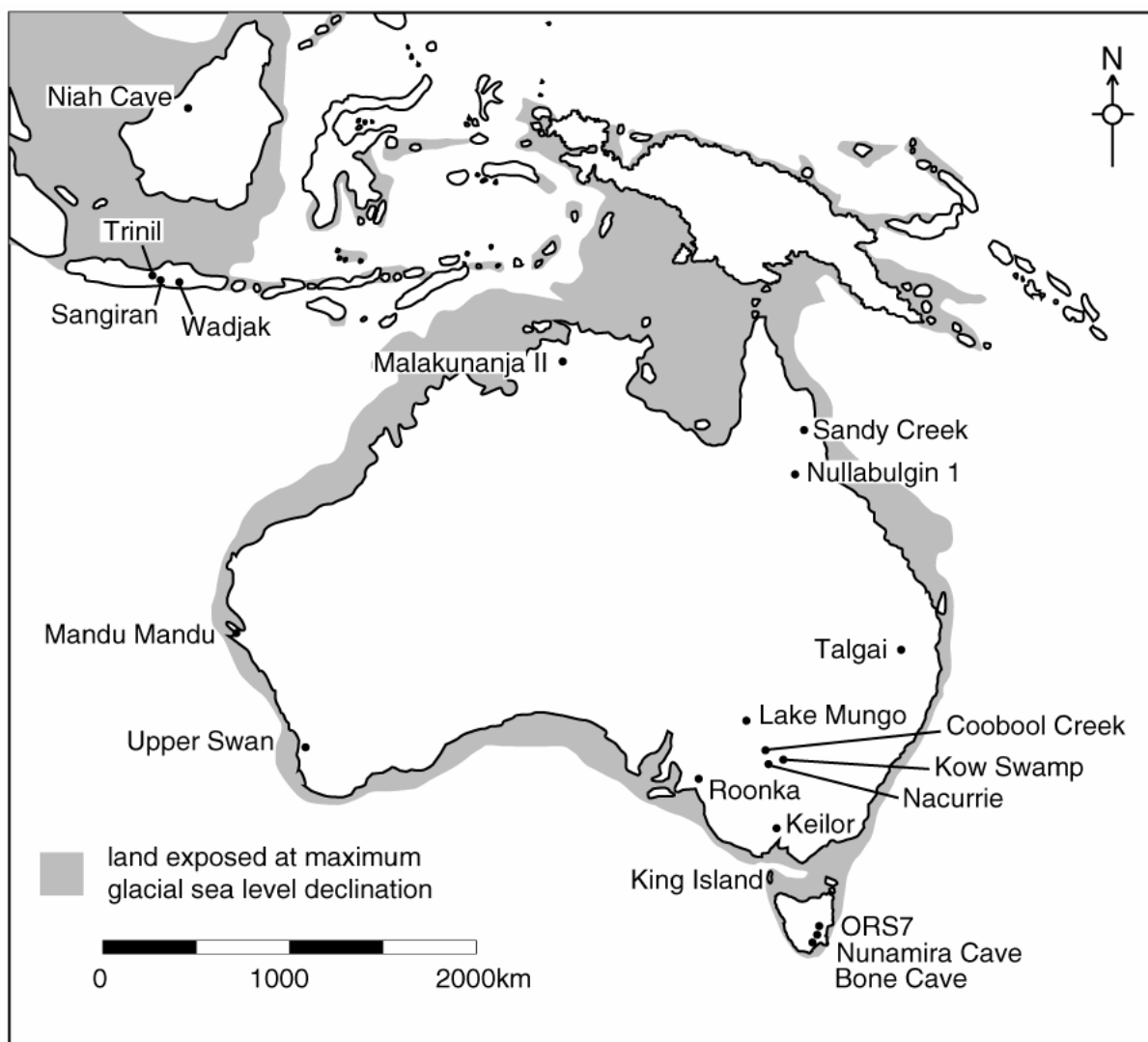
U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor: *Australia. Country Reports on Human Rights Practices 2007*. 11.3.2008.
Dostupné na: <<http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100513.htm>> [cit. 21.10.2008].

U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor: *Australia. International Religious Freedom Report 2007*. 14.9.2007.
Dostupné na: <<http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2007/90129.htm>> [cit. 21.10.2008].

7. Přílohy

Příloha č. 1

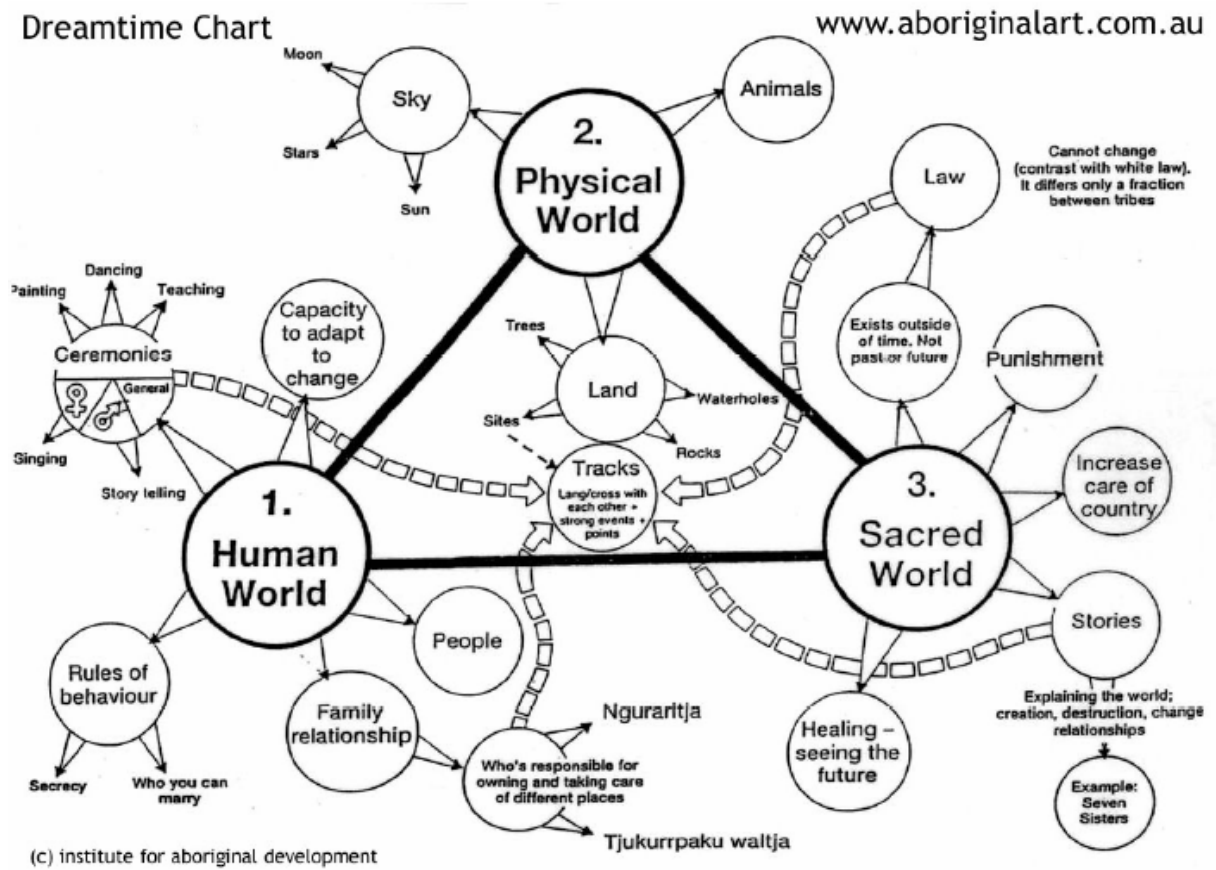
Mapa Austrálie, Indonésie a jihovýchodní Asie zobrazující bývalou pevninu Sahulu (šedivě) a současnou podobu Austrálie

Převzato z: Brown, P.: *Human origins and antiquity in Australia: an historical perspective*. 1997. *Australian Palaeoanthropology*. In F. Spencer (ed.) *History of Physical Anthropology: An Encyclopedia*, 2 volumes. New York: Garland Publishing, pp. 138-145.

Příloha č. 2

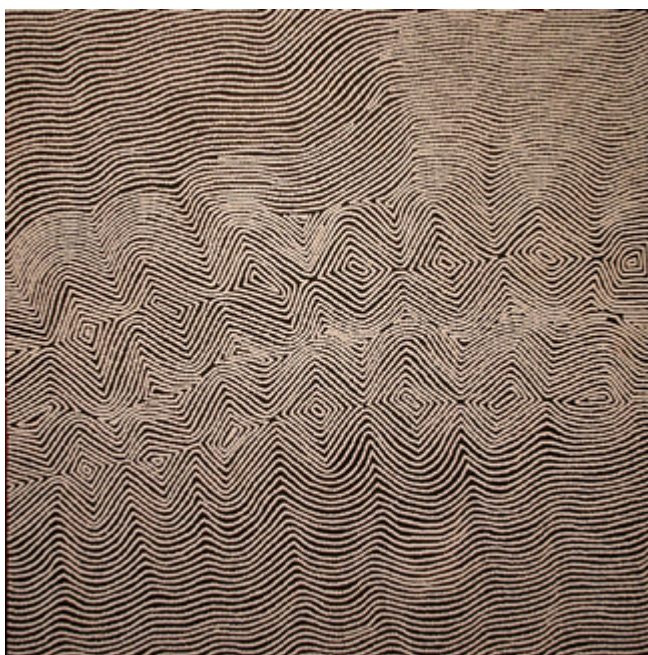
Propojení lidského, fyzického a posvátného světa podle domorodé mytologie

Převzato z: <http://www.aboriginalart.com.au>

Příloha č. 3

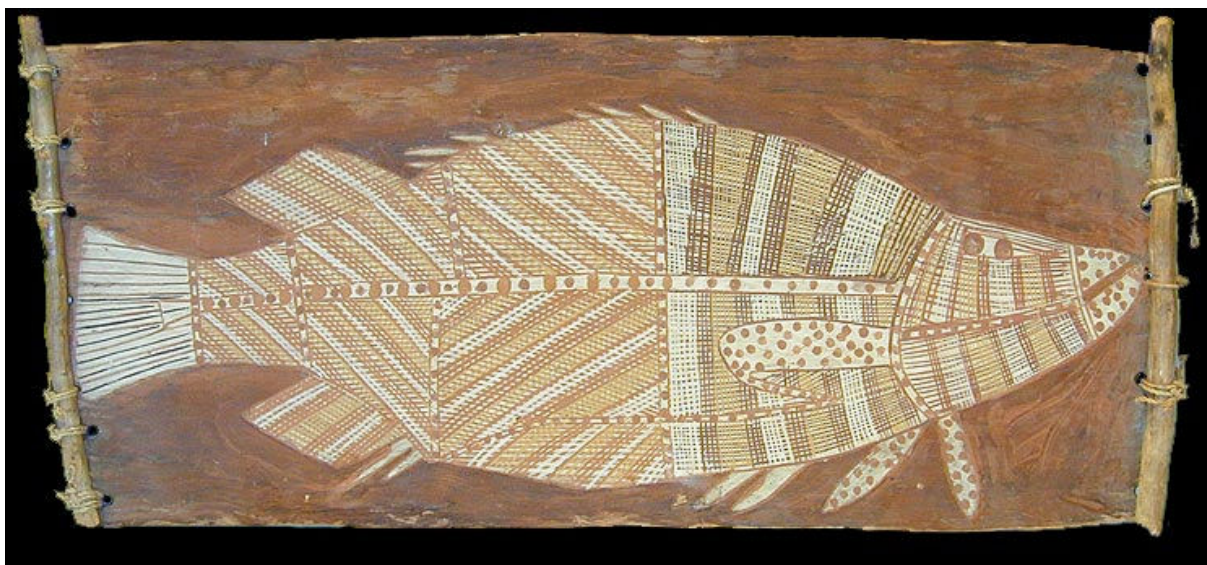
Geometrický styl maleb

Převzato z: <http://www.aboriginal-art.com/IMAGES/intro-images/DBP15_Warlimpinga.jpg>

Příloha č. 4

Rentgenová malba

Převzato z: < <http://www.princetonol.com/groups/iad/lessons/middle/images/xrayfish.jpg> >

Příloha č. 5

Lyrická poezie Quinkin – 3 básně

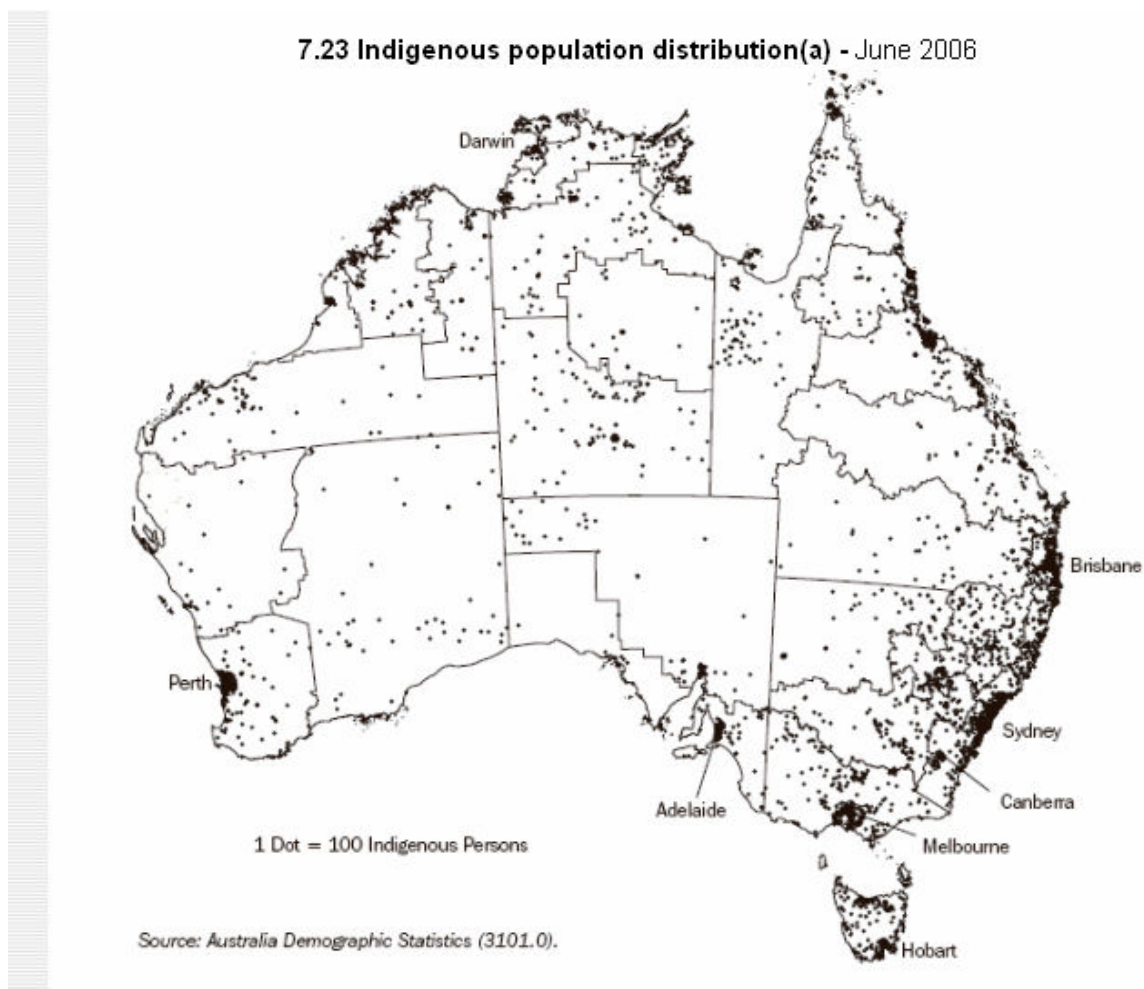
Clouds rippling thunder
Broom broom broom
Broom broom broom
Nights of scents and blown petals
Winds in the tangled acacia
Lightning flashes the trees
In quite resting place
Allambee and me
In quite resting place
Hot limbs entwined
Like vines in the tree
Allambee and me

Summer sun midday rays
Leaf scorched by sunlight
Marron our love cries
Hidden by cicada hum

Moon stars vanished
Alkina and I
Monsoon clouds rush by
Frogs croaking
Burrp burrp burrp burrp
Wet flowers fragrant
Darkness creaking with insects
Chuurp chuurp chuurp chuurp
Beating hearts
Face to face
Close embrace
Lips to lips
Close embrace
The seasons turn
Our bodies never apart
Lips to lips
Close embrace
Burrp burrp burrp burrp

Příloha č. 6

Rozložení domorodé populace (červen 2006, 1 tečka = 100 lidí)

Převzato z: *Aboriginal and Torres Strait Islander population, Australian Bureau of Statistics*. Dostupné na <http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/bb8db737e2af84b8ca2571780015701e/68AE74ED632E17A6CA2573D200110075?opendocument> [cit. 9.1.2008].

Příloha č. 7

Počty domorodých lidí v jednotlivých státech a v celé Austrálii na základě výsledků sčítání lidu v letech 1996, 2001 a 2006.

7.22 INDIGENOUS POPULATION^(a)

	1996 ^(b)		2001 ^(b)		2006 ^(c)	
	000	%	000	%	000	%
New South Wales	121.5	29.3	134.9	29.4	148.2	28.7
Victoria	25.2	6.1	27.8	6.1	30.8	6.0
Queensland	113.6	27.4	125.9	27.5	146.4	28.3
South Australia	23.2	5.6	25.5	5.6	26.0	5.0
Western Australia	59.6	14.4	65.9	14.4	77.9	15.1
Tasmania	15.7	3.8	17.4	3.8	16.9	3.3
Northern Territory	52.0	12.5	56.9	12.4	66.6	12.9
Australian Capital Territory	3.4	0.8	3.9	0.9	4.0	0.8
Australia^(d)	414.4	100.0	458.5	100.0	517.2	100.0

(a) Experimental estimates.

(b) Based on the 2001 Census of Population and Housing.

(c) Estimates are preliminary based on the 2006 Census of Population and Housing.

(d) Includes Other Territories. Other Territories comprise Jervis Bay Territory, Christmas Island and the Cocos (Keeling) Islands.

Source: [Australian Demographic Statistics](#) (3101.0); [Experimental Estimates and Projections, Aboriginal and Torres Strait Islander Australians](#) (3238.0).

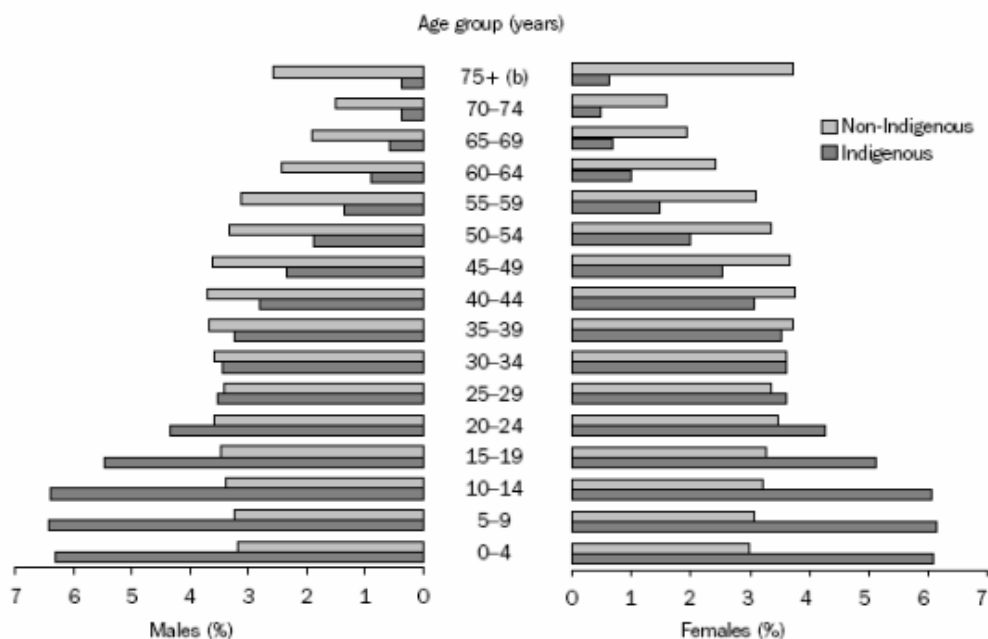
Převzato z: Aboriginal and Torres Strait Islander population, Australian Bureau of Statistics. Dostupné na

<<http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/bb8db737e2af84b8ca2571780015701e/68AE74ED632E17A6CA2573D200110075?opendocument>> [cit. 9.1.2008].

Příloha č. 8

Rozložení domorodé populace podle věku ve srovnání s populací nedomorodého původu

7.24 Age distribution of the indigenous and non-indigenous population(a) - June 2006

(a) Preliminary estimate based on the 2006 Census of Population and Housing.

(b) Includes all ages 75 years and over and is not directly comparable to other age groups.

Source: Australian Demographic Statistics (3101.0).

Převzato z: *Aboriginal and Torres Strait Islander population, Australian Bureau of Statistics. Dostupné na*

<<http://www.abs.gov.au/AUSSTATS/abs@.nsf/bb8db737e2af84b8ca2571780015701e/68AE74ED632E17A6CA2573D200110075?opendocument>> [cit. 9.1.2008].

Příloha č. 9

Plné znění omluvy australského premiéra Kevina Rudda domorodým lidem

"Today we honour the Indigenous peoples of this land, the oldest continuing cultures in human history.

We reflect on their past mistreatment.

We reflect in particular on the mistreatment of those who were Stolen Generations – this blemished chapter in our nation's history.

The time has now come for the nation to turn a new page in Australia's history by righting the wrongs of the past and so moving forward with confidence to the future.

We apologise for the laws and policies of successive Parliaments and governments that have inflicted profound grief, suffering and loss on these our fellow Australians.

We apologise especially for the removal of Aboriginal and Torres Strait Islander children from their families, their communities and their country.

For the pain, suffering and hurt of these Stolen Generations, their descendants and for their families left behind, we say sorry.

To the mothers and the fathers, the brothers and the sisters, for the breaking up of families and communities, we say sorry.

And for the indignity and degradation thus inflicted on a proud people and a proud culture, we say sorry.

We the Parliament of Australia respectfully request that this apology be received in the spirit in which it is offered as part of the healing of the nation.

For the future we take heart; resolving that this new page in the history of our great continent can now be written.

We today take this first step by acknowledging the past and laying claim to a future that embraces all Australians.

A future where this Parliament resolves that the injustices of the past must never, never happen again.

A future where we harness the determination of all Australians, Indigenous and non-Indigenous, to close the gap that lies between us in life expectancy, educational achievement and economic opportunity.

A future where we embrace the possibility of new solutions to enduring problems where old approaches have failed.

A future based on mutual respect, mutual resolve and mutual responsibility.

A future where all Australians, whatever their origins, are truly equal partners, with equal opportunities and with an equal stake in shaping the next chapter in the history of this great country, Australia."

Převzato z: Full wording of the apology to the Stolen Generations. The Australian, 12. 2. 2008. Dostupné na <<http://www.theaustralian.news.com.au/story/0,25197,23202612-5013172,00.html>> [cit. 9.1.2009].

Příloha č. 10

Titulní strany tištěných médií v den oficiální omluvy

Canberra Times (ACT) as many others showed a prominent 'sorry'.

Courier Mail (QLD) printed a historic image of Aboriginal children on a truck with a white nurse.

Daily Telegraph (NSW) showed Kevin Rudd with Aboriginal people who performed a Welcome to Country as parliament resumed operations.

The Age (VIC) is the only newspaper not to mention 'sorry' on its cover.

Herald Sun (VIC) gave more importance to a TV station's legal struggle and, inside, to opponents of the apology.

Illawarra Mercury (NSW) had the most memorable front page with an image of Aboriginal boys shown in an Aboriginal flag.

Mercury (TAS) was text-heavy because it printed the text of the full apology.

The Australian (national) featured Aboriginal singer and songwriter Archie Roach who was stolen from his parents.

MX (Sydney metro) showed a shot of the crowds who were watching the apology on big screen outside.

Sydney Morning Herald (NSW) elaborated more on what 'sorry' meant and showed Kevin Rudd with an Aboriginal woman.

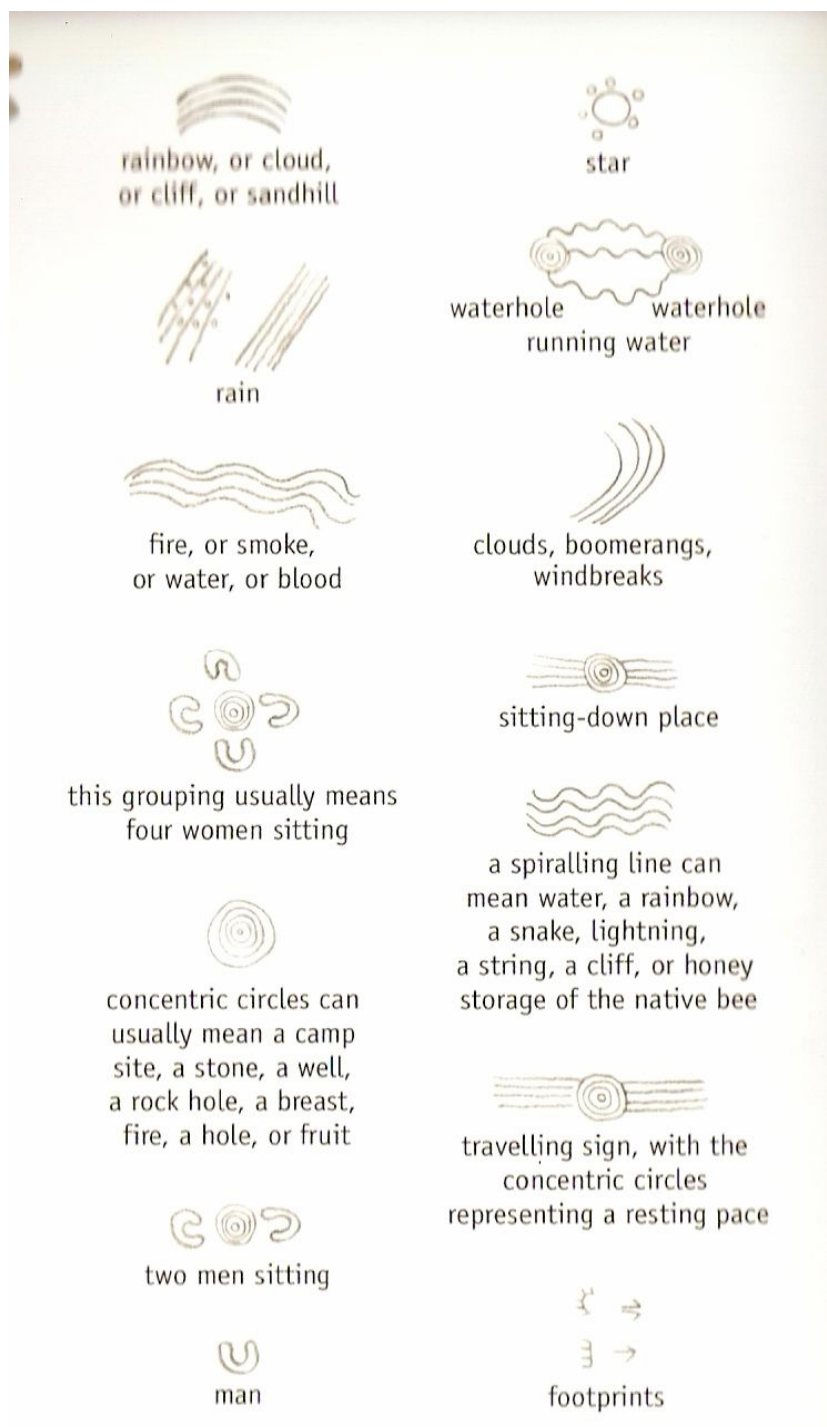

The Advertiser (SA) also prominently placed 'sorry' along with an image of a 'domestic slave'.

Převzato z: <<http://www.creativespirits.info/aboriginalculture/politics/stolen-generations-sorry-apology.html>> [cit. 9.1.2008].

Příloha č. 11

Topografické značky používané v domorodém zakreslování krajiny na příkladu kreseb ze Západní pouště

Převzato z: Arthur, B., Morphy F. (eds): *Macquarie Atlas of Indigenous Australia*, str. 20.

Příloha č. 12

Eddie Mabo a soudcové Nejvyššího soudu

Zleva doprava: G.McIntyre, R.Castan, E.Mabo, B.Keon-Cohen.
High Court, Canberra.

*Převzato z: Mabo. The native title revolution. Dostupné na
<<http://www.mabonativetitle.com/info/eMLegalCouncilHC.htm>> [cit. 19.1.2009].*

Příloha č. 13

Stanová ambasáda australských domorodců v Canbeře

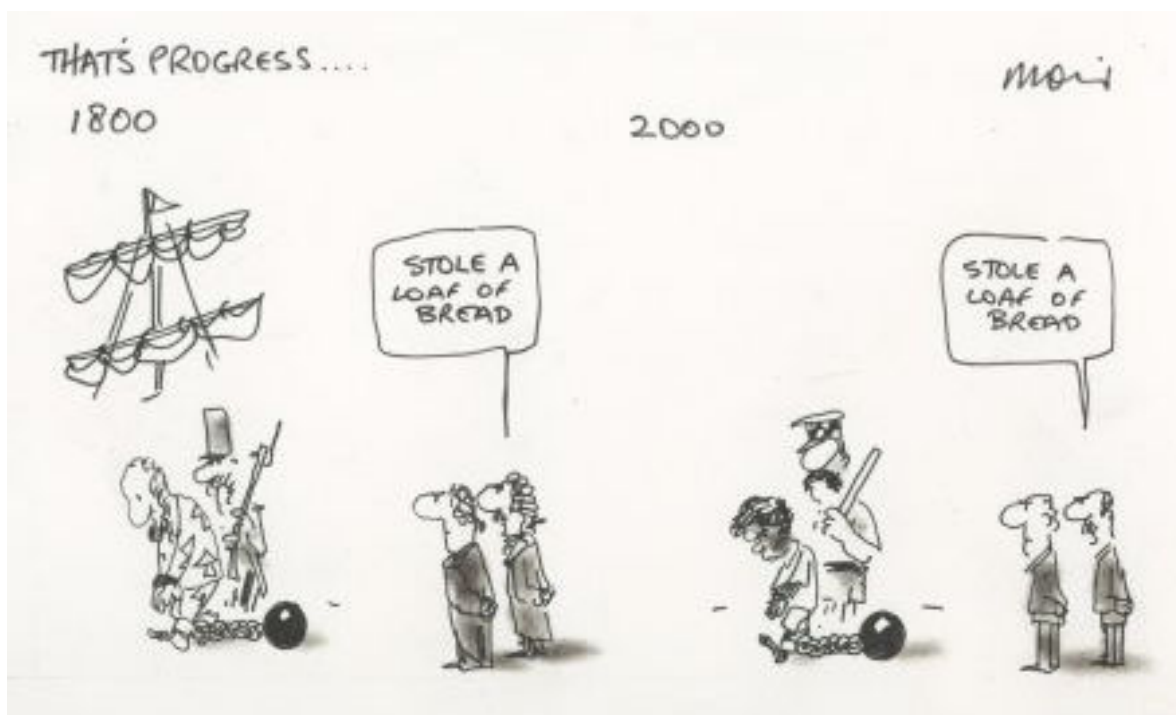

Autor fotografii: Michael Bennett

Příloha č. 14

Pokrok

Převzato z: MOIR, Alan. "That's progress – 1800, stole a loaf of bread. 2000, stole a loaf of bread", 2000. National Library of Australia. Dostupné na: <<http://nla.gov.au/nla.pic-an24376931>> [cit. 20.1.2009].